Переклад з української мови і транслатологічний аналіз вибраних імпресіоністичних новел М. Коцюбинського (? ...

Mašić, Tena

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:503929

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu

Repository / Repozitorij:

ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences

zir.nsk.hr

dabar
DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

PRIJEVOD S UKRAJINSKOG I TRANSLATOLOŠKA ANALIZA ODABRANIH IMPRESIONISTIČKIH NOVELA M. KOCJUBYNS'KOG („INTERMEZZO", „CVIJET JABUKE", „NA KAMENU")

DIPLOMSKI RAD

Tena Mašić

Zagreb, rujan 2020.

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Odsjek za istočnoslavenske jezike i književnost
Katedra za ukrajinski jezik i književnost

PRIJEVOD S UKRAJINSKOG I TRANSLATOLOŠKA ANALIZA ODABRANIH IMPRESIONISTIČKIH NOVELA M. KOCJUBYNS'KOG

(„INTERMEZZO", „CVIJET JABUKE", „NA KAMENU")

DIPLOMSKI RAD
15 ECTS-a

Tena Mašić

Zagreb, rujan 2020.

Mentor
dr. sc. Tetyana Fuderer, izv. prof.

Загребський університет
Факультет гуманітарних і суспільствознавчих наук
Відділення східнослов'янських мов і літератур
Кафедра української мови і літератури

ПЕРЕКЛАД З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ТРАНСЛАТОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ВИБРАНИХ ІМПРЕСІОНІСТИЧНИХ НОВЕЛ М. КОЦЮБИНСЬКОГО

(„INTERMEZZO“, „ЦВІТ ЯБЛУНІ“, „НА КАМЕНІ“)

ДИПЛОМНА РОБОТА
15 кредитів ЄКТС

Тена Машич

Загреб, вересень 2020 р.

Керівник
д-р наук Тетяна Фудерер, асоційований професор

Faculty of Humanities and Social Sciences
The Department of East Slavic Languages and Literatures
Ukrainian Language and Literature Section

TRANSLATION FROM UKRAINIAN AND TRANSLATOLOGICAL ANALYSIS OF SELECTED IMPRESSIONIST NOVELS BY M. KOTSYUBINSKY

(„INTERMEZZO“, „TSVIT IABLUNI“ (*THE APPLE BLOSSOM*), „NA KAMENI“ (*ON THE ROCK*))

MASTER THESIS
15 ECTS

Tena Mašić

Zagreb, September 2020

Supervisor
dr. sc. Tetyana Fuderer, Assoc. Prof.

ЗМІСТ

Вступ 5

1. Михайло Коцюбинський – життєвий і творчий шлях 7

1.1. Біографія М. Коцюбинського (1864 – 1913) 7

1.2. Творчий доробок письменника 9

2. Михайло Коцюбинський як майстер імпресіоністичної новели 12

2.1. Імпресіонізм 12

2.2. Імпресіонізм в українській літературі 14

2.3. Імпресіонізм у творах М. Коцюбинського 16

3. Переклади новел М. Коцюбинського 20

3.1. Переклад твору „Intermezzo“ 20

3.2. Переклад твору „Цвіт яблуні“ 32

3.3. Переклад твору „На камені“ 38

4. Транслатологічний аналіз перекладених творів 51

4.1. Переклад персоніфікацій в описах природи 51

4.2. Колір як елемент ідіостилю М. Коцюбинського при перекладі на хорватську 52

4.3. Переклад слів іншомовного походження 54

4.4. Фразеологізми 56

4.5. Звуконаслідувальні слова 57

4.5. Односкладні речення 59

4.6. Переклад власних назв 60

4.7. Переклад етнографізмів 60

5. Висновки 61

6. Список використаної літератури і джерел 62

SAŽETAK 66

РЕЗЮМЕ 67

SUMMARY 68

Вступ

Переклад будь-якого тексту є тривалим і складним процесом, тому що кожна мова має свої особливості, а також і кожен автор, письменник мають свій особливий стиль писання, використовує специфічну лексику, вирази тощо. Під індивідуальним стилем автора на увазі мається „сукупність основних стильових особливостей, які характеризують твори того чи того автора у певний період або всю його творчість“ (Ставицька 2009: 11).

Літературний переклад передбачає роботу з художніми текстами у формі прози чи поезії, а його складність полягає в тому, що перекладач мусить передати при перекладі не тільки основний зміст творів, а й приховані ідеї, зберігаючи при цьому авторський стиль.[1] Переклад таких текстів вимагає від перекладача доброго розуміння тексту, який він перекладає, а також високого рівня знання мови, з якої та на яку переклад здійснюється. Перекладач має орієнтуватися й у культурному контексті, щоб могти адаптувати текст під менталітет країни мови перекладу. Як зазначає Б. Луїч (2007: 60), „[п]ереклад – це набагато ширший і об’ємніший процес багаторазового проникнення вихідного тексту, і в певному сенсі він передбачає герменевтичну інтерпретацію вихідного тексту в ході процесу перекладу“. Перекладачі художніх творів у прямому сенсі є письменниками – під час перекладу опрацьовують матеріал знову і створюють новий твір.

В основу нашої дипломної роботи покладено переклади трьох імпресіоністичних новел Михайла Коцюбинського – „Intermezzo“, „Цвіт яблуні“ та „На камені“, на хорватську мову. Основним завданням цієї дипломної роботи було передати при перекладі на хорватську мову індивідуальний стиль М. Коцюбинського та подати перекладознавчий аналіз перекладених новел, що ґрунтується на описі способів перекладу тих елементів тексту, які ускладнювали процес перекладу на хорватську мову. Крім цього, у роботі запропоновано короткий огляд головних особливостей українського імпресіонізму як стильового явища, що привнесло в українську літературу чимало цікавих прийомів і методів і в якому себе по-справжньому виявив М. Коцюбинський як письменник, представлено основні етапи життя та творчості письменника і характеристику його літературної творчості, стисло передано зміст перекладених новел, виділено ознаки

[1] De-lis.com.ua, https://www.de-lis.com.ua/ua/services-ua/translations-ua/literary-translation/ (27.07.2020).

стилю й жанру, до якого вони належать, проаналізовано індивідуальний авторський стиль М. Коцюбинського.

1. Михайло Коцюбинський – життєвий і творчий шлях

1.1. Біографія М. Коцюбинського (1864 – 1913)

„Він сполучив у своєму таланті і
глибокого психолога, що потрапить
збагнути глибини душевних переживань,
що уміє якось обережно й надзвичайно
дотикатись до ран душі, і яскравого
пейзажиста, що чутливо реагує на
красу природи й майстерно володіє
таємницею відтворення її.“

Симон Петлюра (1993: 87)

„Про життя своє я міг би написати або дуже багато, або зовсім мало“, – так відповів М. Коцюбинський, коли його запросили написати свою автобіографію (ІУЛ 2005: 280). Михайло Михайлович Коцюбинський народився 17 вересня 1864 р. у м. Вінниці, на Подільщині, у родині дрібного чиновника. На відміну від імені свого батька Михайла Матвійовича, яке він у своїй автобіографії рідко згадує, ім'я матері – Ликери Максимівни Абази, Коцюбинський згадує досить часто і з гордістю. Вона мала дуже великий вплив на його літературні смаки, розвинула в нього інтерес до мистецтва, літератури й народної пісні. Початкову освіту письменник отримав удома під керівництвом домашнього вчителя, який підготував хлопця зразу до третього, випускного, класу початкової школи в м. Барі. Наступні чотири роки (1876-1880) провів у Шаргородській духовній семінарії. Від самого початку відрізнявся від інших учнів, як згадували деякі його шкільні товариші, „не тільки прагненням до знань, гармонії та краси, а і своїм аристократизмом“ (ІУЛ 2005: 282). Хоча українську мову чув з уст няньок, сільських дітей і народних пісень, Михайло по-українськи не розмовляв. Інтерес до української мови прокинувся в нього, коли йому було дев'ять років, він захворів і через високу температуру, у напівпритомному стані, заговорив по-українськи. Після того його зацікавлення українською мовою ставало ще більше. М. Коцюбинський починає складати пісні українською мовою за зразком до народних.

1881 р. Коцюбинський вступає до Подільської духовної семінарії, де зближується з членами таємних народницьких організацій „Подільська дружина“ і

„Подільська група“ та партії „Народна вода“. „Гуртківці виучували напам’ять революційні гімни, ковтали нелегальну літературу, збирались потай та виробляли плани, як запровадити в Росії соціальну справедливість і політичну волю поза національними розмежуваннями“ (ІУЛ 2005: 283). Під час розгрому цих організацій у Коцюбинського було зроблено обшук і встановлено над ним таємний нагляд поліції, який провадився до останніх днів його життя. Джерела говорять, що духовної семінарії він не закінчив, хоча хотів навчатися далі, мріяв скласти іспити за гімназію і вступити до університету, але через складні сімейні й матеріальні обставини його мрії не здійснилися.

У 1891 році Коцюбинський склав іспит на звання народного вчителя у Вінницькому реальному училищі. Своїм учням він передавав людність, культуру спілкування та його велику любов до рідного слова, України і її народу. Крім педагогічної, проводив і просвітницьку роботу серед селян, цікавився живою народною мовою, записував слова і вирази, які почув у старих людей і дітей, цікавився звучанням і мовою села, збирав народні соціально-побутові та історичні пісні:

„Змушений жити в місті, далеко від народу, ... я часом із головою пірнаю в етнографічні записи, у те чисте і свіже джерело народної творчості та покріпляю тим свої сили“ (ІУЛ 2005: 286).

Упродовж 1892 – 1896 років Коцюбинський жив у Бессарабії та в Криму, працюючи у Філоксерній комісії, що займалася організацією боротьби з філоксерою (шкідником винограду). На початку роботи в комісії стає членом нелегального товариства „Братство тарасівців“, організації молодих інтелектуалів, націонал-патріотів, які боролися за самостійну Україну, критикували русофільство, а також і політичний і соціально-економічний стан України.

У грудні 1894 р. письменник познайомився з Вірою Устимівною Дейшею – викладачем математики і французької мови Чернігівської єпархіальної школи, арештанткою чернігівської тюрми (3 місяці), яка через два роки стане його дружиною. М. Коцюбинський у ній знайшов ідейного однодумця, подругу, музу й літературного критика, люблячу жінку, турботливу дружину і виняткову матір для його чотирьох дітей (ІУЛ 2005: 292). За словами Сергія Єфремова, одного із перших його біографів, М. Коцюбинський був душею своєї сім’ї, сімейно орієнтований.

Через репресивну політику царського уряду (1905 – 1907) українська інтелігенція почала писати нерідною мовою, але М. Коцюбинський не зрікся своєї мови. Він продовжив писати українською й шукав однодумців. Сильно намагався показати наслідки відчуження інтелігенції від народу, власної культури та мови, які на його думку, можуть бути фатальними (ІУЛ 2005: 301-302). Хоча він на роботі розмовляв і російською мовою, за життя не написав жодного твору чужою мовою.

Помер М. Коцюбинський 25 квітня 1913 року. Поховано його в Чернігові на Болдиній горі в гаю на цвинтарі Троїцького монастиря, улюбленому місці його відпочинку за життя.

1.2. Творчий доробок письменника

Коцюбинський був і залишається одним з найоригінальніших українських прозаїків. Був одним із перших в українській літературі, хто усвідомив потребу її реформаторства в напрямі модерної європейської прози. Його численні твори визначили українську літературу, саме тому в історії української літератури М. Коцюбинський є одним з видатних письменників.

Коцюбинський почав займатися писанням і літературою рано, брався за поезію, переклади, нариси, та швидко справжнім його покликанням стає художня проза. Своє перше оповідання під назвою „Андрій Соловійко, або Вченіє світ, а невченіє тьма“ написав 1884-ого року. У цьому оповіданні помітний вплив Тараса Шевченка та Івана Нечуя-Левицького, зокрема, спосіб використання пейзажу (ІУЛ 2005: 284). За свій перший твір Коцюбинський отримав негативні критики, які вразили його й розчарували, але письменник не втратив бажання писати. Наступні два оповідання „21 грудня, на Введеніє“ (1885) і „Дядько та тітка“ (1886) за життя не опублікував. Друкуватися Коцюбинський почав у 1890-ому році – львівський дитячий журнал „Дзвінок“ опублікував його вірш „Наша хатка“. У цьому ж році він побував у Львові, встановивши творчі контакти з місцевими літераторами та видавцями. Поїздка поклала початок постійному співробітництву Коцюбинського в західноукраїнських виданнях.

На початку його творчості писав віршовані твори („Новорічне побажання“, „Марусі М.“ та ін.) та переклади з польської та російської мов: „Поворот тата“ А. Міцкевича, „Люди та собаки“ М. Вагнера, „Святий вечір у Христа“ Ф. Достоєвського та ін.

Певний час його проза знаходилася „у стильових межах етнографічного реалізму з увагою до селянських тем“ (УЛ 2005: 383). У цьому ж періоді написав оповідання „Харитя“ 1891 р., „Ялинка“ 1891 р., „П’ятизлотник“ 1892 р. та повість „На віру“ 1891 р., у яких зображує життя героя з побутового, соціального та психологічного боків. Ці твори мали великий успіх серед читачів. М. Коцюбинський створив позитивний образ людини (селянина-бідняка) з проблемою: де і як знайти щастя – у творах: „Маленький грішник“ 1893 р., „Помстився“ 1893 р., „Хо“ 1893 р. Проживання Коцюбинського в Бессарабії та в Криму від 1892 до 1898 р. позначилось на тематиці його творів („Картка зі щоденника“, „Для загального добра“ та ін.). Микола Зеров (2003: 139-140) так схарактеризував тематику творів письменика: „Не обмежується селом, торкається міста й міського життя; нарешті виходить за межі України й поширює географічні обрії української літератури, вводячи в поле обсервації життя молдаван, татар, італійців, природу Криму...“.

Упродовж 1903 – 1904 рр. М. Коцюбинський написав цикл „З глибини“, який складається з чотирьох поезій у прозі („Утома“, „Хмари“, „Самотній“, „Сон“); повість „Fata morgana“ (першу частину) та два оповідання „Під мінаретами“ та „У грішний світ“.

Робота в комісії та в просвіті його дуже стомила, фізично і психічно, і він розчарувався „у інтерному, деморалізованому бездіяльністю українському суспільстві“ (ІУЛ 2005: 300), проте хотів лише писати. Протягом цих років написав другу частину „Fata morgana“ та новели: „Дебют“, „Лист“, „На острові“, „Коні не винні“, „В дорозі“ та ін.

У 1906 – 1912 рр. М. Коцюбинський створює новели: „Сміх“, „Він іде“, „Intermezzo“, „Persona grata“, „Як ми їздили до Криниці“, „Подарунок на іменини“, а також повість „Тіні забутих предків“ – один із його найкращих творів, у якому йдеться про „чарівний світ карпатських горян і який звучить величним гімном красі життя“ (ІУЛ 2005: 348).

Отже, творчість Коцюбинського мала велике значення для розвитку української літератури, а його боротьба й любов до власної мови відіграли значну роль у пробудженні національної свідомості українського народу: [Він] „швидко виріс зі старої прози, відмовившись від традиційних типів старої белетристики, етнографізму та сентиментального бідкання над селянським горем і став імпресіоністом“ (ІУЛ 2005: 304). Сам письменник визнавав, що на його твори

найбільш вплинули європейська література і скандинавські письменники, які шукали прийоми і засоби імпресіоністичної поетики для збагачення реалізму.

Хоча Коцюбинського традиційно вважають імпресіоністом, літературознавці віднедавна розглядають його, не тільки як імпресіоніста, а і як неоромантика. Майже всі дослідники погоджуються, що одна з головних і визначальних рис його творів – саме поєднання різних стилів. О. О. Левченко зазначає, що в неоромантичній реальності герої створюють свій особливий світ, величніший і прекрасніший, ніж світ реальний, та переймаються тугою за красою. Провідні мотиви неоромантизму – мотив краси, втоми, очищення та оновлення суспільства, стосунків та побудова ідеального світу (Левченко 2008: 116).

2. Михайло Коцюбинський як майстер імпресіоністичної новели

У другому розділі імпресіонізм висвітлюється як один з літературних напрямів, який ознаменував період модернізму у світовій літературі, а також розглядаються його особливості в українській літературі. Найяскравішою постаттю українського імпресіонізму став Михайло Коцюбинський. Його твори „Intermezzo“, „Цвіт яблуні“ та „На камені“ випромінюють імпресіоністичним стилем, через те у наступному розділі представлено аналіз основних імпресіоністичних рис цього літературного напряму у вищевказаних творах.

2.1. Імпресіонізм

Імпресіонізм визначається як художній напрям, „який основним завданням вважав відтворення особистісних вражень та спостережень, мінливих миттєвих відчуттів та переживань“. (Привалова, С., 2014: 54, за Р. Т. Гром’як, Ю.І. Ковалів та ін., 1997: 309) Як мистецька течія імпресіонізм сформувався у Франції в другій половині XIX ст., насамперед у малярстві. Визначення (фр. *la impression* – враження) однієї з основних течій модернізму походить від назви картини Клода Моне „Враження. Схід сонця“ (1873). „Спочатку поняття ‘імпресіонізм’ закріпилося за особливостями світобачення французьких живописців (Клод Моне, Едуард Мане, Огюст Ренуар, Каміль Піссарро, Едгар Дега, Альфред Сіслей), згодом поширилось у музиці (Клод Дебюссі, Ігор Стравинський) та скульптурі (Огюст Роден)“[2].

„Імпресіоністи намагалися бути максимально наближеними до того, як той чи інший предмет людина бачить у натурі. Художники прагнули передати у своїх творах безпосереднє враження від середовища, що їх оточувало, і передовсім від сучасного міста з його рухливим, імпульсивним, різноманітним життям.“[3]

Наприкінці XIX ст. імпресіонізм поширився в європейському письменстві. У літературі ж імпресіонізм пов’язують насамперед з іменами французьких письменників Гі де Мопассана, Жюля та Едмона Гонкурів, а також австрійця Стефана Цвейга, норвежця Кнута Гамсуна. Для мистецтва імпресіонізму ідеалом

[2] History.vn.ua, https://history.vn.ua/pidruchniki/slonyovska-ukraine-literature-10-class-2018-profile-level/33.php (27.07.2020).
[3] Zno.if.ua, https://zno.if.ua/?p=3480 (27.07.2020).

була гармонія.[4] Головний принцип імпресіоністичного напряму дуже точно сформулювали брати Гонкури: „Бачити, відчувати, виражати – у цьому все мистецтво“[5]

Імпресіоністи розуміють мистецтво як найвище знання, що може проникати в „найінтимніші глибини існування особистості й одухотворювати світ. В імпресіонізмі відбувається зміна кута зору оповідача. Відмінність у зображенні людини реалістом та імпресіоністом полягає у відмінності двох типів мистецьких вражень: для реаліста – це його власні відчуття на вплив суспільства; для імпресіоніста – домінанта внутрішнього світу в зображенні людини (враження від вражень)“.[6] Імпресіоністичну літературу в основному можна визначити, як коли автор зосереджує свою розповідь / увагу на психічному житті персонажа, таких як враження, почуття, відчуття та емоції персонажа, а не намагаючись їх інтерпретувати**.** Творчість цього періоду ґрунтується на емоційно-моральній грані свідомості, а об’єктом аналізу стає рефлексуюча свідомість, яка передає ірраціональні конструкції, а не реальні картини життя (Єременко 2005: 71).

І. Франко так визначав суть імпресіоністичних творів: „*Всезнаючий реаліст відсторонено, ніби збоку спостерігає за зображуваним, проте митець-імпресіоніст освітлює внутрішній світ людини, її чуттєву сферу, ніби ‘магічною лампою’*“.[7]

„Ознаки ‘імпресіоністичного стилю’ – відсутність чітко заданої форми і прагнення передати предмет в уривчастих, миттєво фіксуючих кожне враження штрихах, що виявляли, однак, при огляді цілого, свою єдність і зв’язок.“[8] Отже, імпресіонізм, як особливий стиль із його принципом цінності першого враження давав можливості вести оповідання через деталі, що порушували строгу погодженість оповідального плану. Як новий тип мистецтва, він заперечує традиції, усталені норми. Головним предметом мистецького зацікавлення стає не фабула – послідовна зміна подій та явищ, а відокремлені елементи світовідчуття. Письменники відмовляються від традиційного сюжету, приділяючи увагу фрагментарній композиції. Значної ваги набуває пейзаж, який стає динамічним і

[4] History.vn.ua, https://history.vn.ua/pidruchniki/slonyovska-ukraine-literature-10-class-2018-profile-level/33.php (27.07.2020).
[5] Osvita.ua, https://osvita.ua/vnz/reports/culture/12096/ (27.07.2020).
[6] History.vn.ua, https://history.vn.ua/pidruchniki/slonyovska-ukraine-literature-10-class-2018-profile-level/33.php (27.07.2020).
[7] Там само.
[8] Zno.if.ua, https://zno.if.ua/?p=3480 (28.07.2020).

швидко змінюється. Важливою для імпресіоністичного письменника стає гра світла й тіней. Яскравими прикладами цього є новели М. Коцюбинського, про які йтиметься трохи пізніше.

Декілька основних рис імпресіонізму в літературі:

- орієнтація на почуття, а не на розум;
- відмова від ідеалізації;
- „не послідовна зміна подій і явищ (фабула), а уривчасті фрагменти, відбиті у свідомості персонажа“[9];
- герой імпресіоністичного твору здебільшого є носієм вражень;
- поширеність жанру новели;
- злиття звуків і кольорів, слів і звуків, слів і барв тощо.[10]

2.2. Імпресіонізм в українській літературі

„Кінець XIX – початок XX ст. є не лише складним часом національного терору, мовного геноциду, політичних переслідувань українського народу, а й часом актуалізації національного феномену як нового предмета суспільно-історичних, наукових, психологічних і художніх студій; часом еволюції українців від етнографічної маси до повноцінної нації – це час ‘пробудження’ нації“ (Гнідан 2005: 3).

За словами Олени Гнідан, українська література у цьому дуже важкому суспільно-політичному періоді знаходить нові шляхи розвитку, її структура змінюється й утверджується нова загальноєвропейська система жанрів і стилів (Гнідан 2005: 3). У 1911 р. М. Сріблянський в „Українській хаті“ проголосив імпресіонізм зовнішньою прикметою нової літератури.

На думку української дослідниці Олени Єременко (2005: 76), „світоглядною основою імпресіонізму стало прагнення до утвердження індивідуально неповторного, а в художньому розумінні – повне відтворення подій і явищ передусім психологічного характеру.“ В українській літературі, як і в європейській, основним стильовим прийомом імпресіонізму виступало зображення не самого предмета, а враження від нього. Основними характеристиками цього літературного

[9] Zno.if.ua, https://zno.if.ua/?p=3480 (28.07.2020).
[10] Там само.

напряму є передача всіх чуттєвих вражень та безпосередня літературна обробка індивідуального враження та внутрішнього досвіду зовнішнього світу чи об'єкта. За словами О. Єременко (2005: 77), спрямування до психологізму в літературі поширилось, а вже в першому десятилітті XX ст. імпресіонізм сприймався як властива манера творчості й засіб світовідчування. „Штриховість зображення призвела до декомпозитивності творів, своєрідності використання прийомів ретроспекції при моделюванні внутрішнього світу персонажів, а також до експериментів у стилістичній сфері: письменники створюють емоційно забарвлене зображення, звукопис, образ, який передає настрій" (Єременко 2005: 77). У зв'язку з цим виникає новий художній прийом – підтекст настрою, мета якого – викликати емоційні реакції та психічні настрої в читача. Для створення підтексту настрою використовувались часто формальні засоби: повторення, ритм фраз, фігури замовчування, паузи, ритмічність, музикальність, неповні обірвані речення тощо (Єременко 2005: 77) Отже, імпресіонізм у літературі був відходом від традиційних форм художнього мислення і хоча зовні часом зберігав подібність до реалізму, по суті був новим явищем, зосередженим на внутрішньому світі людини.

Крім творів М. Коцюбинського, риси імпресіоністичної поетики притаманні також ранній творчості Василя Стефаника, виразно характеризують прозу Марка Черемшини та Ольги Кобилянської. Згодом їхні традиції розвинули Павло Тичина, Микола Хвильовий, Григорій Косинка, Михайло Івченко, Володимир Винниченко. „Якщо порівняти український імпресіонізм із західноєвропейським, то в українській літературі цей стиль має виразніше лірико-романтичне забарвлення. Нове світосприйняття вимагало від письменників інших засобів художності (метамова, символіка, міфотворчість), виявився в них і синкретизм творчих методів (часто імпресіонізм поєднується із неоромантизмом і символізмом)."[11]

В українській літературі становлення імпресіоністичної поетики відбувається наприкінці XIX – на початку XX ст. і пов'язане з популярним у цей час жанром поезії в прозі, з якої й народилася імпресіоністична новела. За формою тексту такий художній твір наближений до прози, а за мелодикою, підвищеною емоційністю та ліричним сюжетом, навіть із фрагментами римування – до поезії. „Жанр поезії в прозі трансформувався в 'синтетичну новелу' – мініатюрний прозовий твір, у

[11] History.vn.ua, https://history.vn.ua/pidruchniki/slonyovska-ukraine-literature-10-class-2018-profile-level/33.php (28.07.2020).

якому домінувала тенденція до синтезу в літературі здобутків суміжних мистецтв, насамперед музики й живопису.“ [12]

2.3. Імпресіонізм у творах М. Коцюбинського

В українській літературі імпресіонізм як стильова течія асоціюється перш за все з ім’ям Михайла Коцюбинського. „У його творах неповторною веселкою заграла музика барв рідного слова. Врешті, саме цього митця ще за життя за гру барв і своєрідну сонячність літературних текстів називали великим Сонцепоклонником.“[13] Українська дослідниця Світлана Привалова (2014: 55) зазначає, що визначальною рисою новел М. Коцюбинського є показ почуттів і переживань героїв переважно шляхом цілеспрямованого добору певних фактів, деталей пейзажу, портрета, інтер’єра.

Новела „Intermezzo“ вважається одним з найяскравіших зразків імпресіоністичного стилю в українській літературі кінця XIX – початку XX століття. Твір написаний 1908 р. у дуже драматичний момент письменникового життя (його сестру Ольгу було заарештовано). У ньому можна помітити „загальні соціальні перипетії початку століття, особисті переживання, неможливість реалізації мрії, розчарування, що викликали втому“ (Левченко 2008: 115). На думку Юлії Солод (2008: 375), „Intermezzo“ – „особливий твір письменника, ідейно-естетичне кредо, висловлене в бездоганно довершеній художній формі.“ Твір близький до реалістичного потоку свідомості, а „водночас це й соціально-психологічна й навіть політична новела зі своїм запереченням існуючого ладу й закликом засвітити нове революційне сонце; за поліфонізмом складників (співучість барв, лірична патетика, багатство звукових музичних образів тощо) вона симфонічна, за універсалізмом і глибиною осмислення явищ і характером проблематики (людина й суспільство) філософічна“ (ІУЛ 2005: 330). Також у твору автобіографічна основа, бо присвячена новела кононівським полям села Кононівка, де Коцюбинський відпочивав влітку 1908 р.

Особливу роль у творі „Intermezzo“ має пейзаж. Коцюбинський складає справжній гімн сонцю: „Сонце! я тобі вдячний. Ти сієш у мою душу золотий засів. Я п’ю тебе, сонце, твій теплий зцілюючий напій“ (Коцюбинський 1975: 205). Краса

[12] History.vn.ua, https://history.vn.ua/pidruchniki/slonyovska-ukraine-literature-10-class-2018-profile-level/33.php (28.07.2020).
[13] Там само.

природи втілюється в живописних Кононівських полях, у співі жайворонка, куванні зозулі. Вдало створені пейзажі передають нерозривний зв'язок людини і природи. Оповідач відчуває *„соболину шерсть ячменів, шовк колосистої хвилі“*, йому вітер набиває вуха *„шматками звуків, покошланим шумом“*, *„тихо пливе блакитними річками льон“*, пливе так спокійно, що *„хочеться сісти на човен і поплисти“*. Ця картина виглядає розкішною завдяки багатій художньо-виражальній системі (епітети, метафори, порівняння), словам-звукам і словам-барвам. Перед нами майстерна імпресіоністична картина.[14]

Так само, витвором імпресіоністичного стилю є „Цвіт яблуні“, написаний 1902 р. у Чернігові. Саме жанрові ознаки, якими письменник визначає свої твори (акварель, етюд, образок, інтермеццо), виявляють імпресіоністичний стиль. На самому початку письменник визначає „Цвіт яблуні“ як етюд. Композиція твору також є характерною стильовою ознакою – складається він зі швидкоминучих вражень, як у калейдоскопі (ІУЛ 2005: 307).

В основі твору лежить незвичайна подія – тяжка хвороба і смерть єдиної доньки головного героя. Головним героєм є письменник. Він ніби роздвоєний у своїх почуттях, з одного боку, він люблячий батько, а з іншого, – письменник, який у моменти трагедії занотовує у своїй пам'яті життєві факти і враження, щоб, коли прийде слушний час, використати всі попередні спостереження як сировинний художній матеріал (ІУЛ 2005: 307). Таке роздвоєння підсилює психологізм у творі. „Специфіка психологізму Коцюбинського виявляється в тому, що внутрішній світ зображено через суб'єктивні переживання героя. Психічний стан героя М. Коцюбинський відтворював як постійну складову в структурі характеру, той фон, на якому виявляються психічні процеси і властивості особистості“ (Привалова 2014: 55). Використовуючи контрасти світла й тіней, письменник детально показав роздвоєння людської душі, почуття батька й митця, перебування свідомості між двома світами – реальним та ірреальним, світлом і темрявою, жахом і радістю. Два світи – це своєрідні два поверхи у свідомості головного героя, які зображені зовсім протилежними кольорами: „Моя лампа під широким картоновим абажуром ділить хату на два поверхи – *вгорі темний, похмурий, важкий, під ним – залитий світлом, із ясними блисками і з сіткою тіней*“ (Коцюбинський 1975: 140).

[14] Zno.if.ua, https://zno.if.ua/?p=3474 (30.07.2020).

Образ дитини, що помирає, письменник підкреслює світлими тонами, наголошуючи її невинність і юність: „На ній коротенька біла сукеночка, і жовті нові капчики з помпонами, що я недавно купив їй“ (Коцюбинський 1975: 146). Цей імпресіоністичний шедевр містить у собі різноманітний емоційний та символічний комплекс (горе, втома, жах, ніжність, гнів, чорний, білий, синій колір, калатало, арфа, свист), образи-символи, що часто в різних формах повторюються та характеризують стан та вигляд хворої Оленки, причину хвороби дівчинки та наближення її неминучої смерті (ІУЛ 2005: 309).

Один із найколористичніших творів М. Коцюбинського є твір „На камені“, написаний 1902 р. У ньому письменник надає кольору смислової функції. В акварелі переважають зорові образи, переважно картини моря й гір. Дуже сильно змалював письменник картину бурі на морі: „Море потемніло, змінилось. Дрібні хвилі зливались докупи, мов брили зеленкуватого скла, непомітно підкрадались до берега, падали на пісок і розбивались на білу піну“ (Коцюбинський 1975: 127-128).

У новелі „На камені“ нескладна фабула, автор зосереджується на внутрішнє переживання героїв, що і становить сюжетну колізію – у цьому полягає перша риса імпресіонізму. Другу можна помітити в надзвичайно оригінальній композиції твору – автор подає тільки плями, малюнки із життя, твір позбавлено реалістичних детальних описів.

Письменник вносить у твір символічні мікрообрази, а також кольори. Як зазначає С. Привалова (2014: 55), письменник у своїх творах „дуже вдало використовував зорові та слухові образи, він прагнув досягти якнайглибшого реалістичного змалювання дійсності, правдивого відтворення її, саме тому у своїх пейзажах використував зорові, слухові, дотикові, нюхові враження.“ У творі „На камені“ зорові образи часто переплітаються зі звуковими, зокрема коли описується гра Алі, розповідь пронизує мелодія зурни, ясно відчуваються елементи поетичного ритму, так званої ритмічної прози.

У саму назву покладено мікрообраз, який проходить через всю першу частину твору. М. Коцюбинський „створює сіре колористичне тло, на фоні якого розгортається сюжетна дія[15]: „При цій казковій панорамі татарське село здавалось *грудою дикого каміння*…“ (Коцюбинський 1975: 129), „кам’яні оселі“, „сонце й камінь“, „люди на камені“. Камінь символізує жорстокість, зачерствілість душі;

[15] Slideshare.net, https://www.slideshare.net/mesnyanko/ss-38019809 (31.07.2020).

море – обмеженість; кав’ярня – осередок життя; джерело – одночасно причина появи життя й запеклої боротьби; кава – те, що об’єднує людей. Назва твору є також символічною – душі людей у творі є кам’яними, бо немилосердно знищили прекрасне кохання і два молодих життя.

3. Переклади новел М. Коцюбинського

3.1. Переклад твору „Intermezzo“

„Intermezzo“

Posvećujem Kononjivskim poljima

LIKOVI:

Moj umor.
Njive u lipnju.
Sunce.
Tri bijela ovčara.
Kukavica.
Ševe.
Željezna ruka grada.
Ljudska tuga.

Preostalo je samo još spakirati se… To je bilo jedno od tih bezbrojnih „treba“, koji su me toliko umorili i nisu mi dali spavati. Nebitno je li to „treba“ malo ili veliko, – ima tu težinu da svaki put iziskuje pažnju, da ne upravljam ja njime, već ono mnome. Ustvari postajete rob ove mnogoglave zvijeri. Kada bi ga se barem čovjek na trenutak oslobodio, zaboravio, odmorio. Umorio sam se.

Jer se život nezaustavno i neumoljivo valja na mene, kao val o obalu. Ne samo vlastiti, već i tuđi. A na kraju – znam li ja gdje završava moj život, a počinje tuđi? Osjećam kako tuđe postojanje prodire u moje, kao zrak kroz prozore i vrata, poput voda pritoka u rijeku. Ne mogu se mimoići s čovjekom. *Ne mogu biti sam.* Priznajem – zavidim planetima; oni imaju svoje orbite i ništa im ne stoji na putu. Dok ja na svom putu, posvuda i uvijek, susrećem čovjeka.

Da, ti mi stojiš na putu i misliš da imaš pravo na mene. Posvuda si. Ti si prekrio zemlju kamenom i željezom. Ti kroz prozore kuća – tisuće crnih usta – vječno udišeš smrad. Probijaš svetu tišinu zemlje škripanjem tvornica, tutnjavom kotača, zagađuješ zrak prašinom i dimom, urličeš od boli, od radosti, zlobe. Poput zvijeri. Posvuda susrećem tvoj pogled; tvoje oči, zanimljive, pohlepne, prodiru u mene, i ti sam, u svojoj raznolikosti boja i oblika, zapinješ u mojoj zjenici. Ne mogu se mimoići s tobom… ne mogu biti sam… Ne samo da hodaš uz mene, ti prodireš u mene. Ubacuješ u moje srce, kao u vlastito skrovište, svoje patnje i boli, propale nade i svoj očaj. Svoju okrutnost i životinjske

instinkte. Sav užas, svu prljavštinu svoga postojanja. Koji je tvoj problem, zašto me mučiš? Želiš biti moj gospodar, uzeti me… moje ruke, moj razum, moju slobodu i moje srce… Želiš me iscijediti, isisati svu moju krv, poput vampira. I činiš to. Ja ne živim onako kako bih htio, već onako kako mi ti kažeš kroz svoje bezbrojne „treba“ i beskonačne „moraš“.

Umorio sam se.

Umorili su me ljudi. Dojadilo mi je biti konačište u kojem se vječito tuku ta stvorenja, viču, komešaju se i stvaraju nered. Treba pootvarati prozore! Treba provjetriti dom! Izbaciti zajedno sa smećem i one koji rade nered. Neka u kuću uđu čistoća i spokoj.

Tko će mi pružiti zadovoljstvo da budem sam? Smrt? San?

Kako sam ih iščekivao nekad!

A kada je taj prekrasni brat smrti dolazio i uzimao me k sebi – ljudi su me i tamo čekali. Ispleli su čudnu mrežu svog i mog postojanja, pokušavali su ispuniti moje uši i moje srce onime čime su sami bili ispunjeni… Slušaj, slušaj! Ti mi i ovdje donosiš svoju patnju? Svoju grozotu? One više ne stanu u moje srce. Dupkom je puno. Daj mi mira…

Tako je bilo noćima.

A danju, kada bih osjetio sjenu čovjeka iza sebe, zadrhtao bih, i s gađenjem osluškivao ričuće bujice ljudskog života što jurile su mi ususret, poput divljih konja, sa svih gradskih ulica.

* * *

Vlak je jurio, prepun ljudskog žamora. Činilo se kao da grad poseže u polje svojom željeznom rukom za mnom i ne pušta. Mučila me neizvjesnost, što treperila je u meni – hoće li ruka popustiti svoj željezni stisak, hoće li me pustiti? Hoću li se osloboditi ovoga krika i ući u pusta zelena prostranstva? Ona će se zatvoriti za mnom i uzaludno će željezna ruka pucketati kostima? I oko mene i u meni bit će tišina?

A kada se sve to dogodilo, tako jednostavno i neprimjetno, nisam čuo tišinu – zaglušili su ju tuđi glasovi, male nepotrebne riječi, poput trijeske i slame u proljetnim potocima…

…Jedna poznata dama petnaest je godina imala problema sa srcem... tras-tras-tras… tras-tras-tras… Naša divizija u tom je trenutku stajala… tras-tras-tras… Kamo idete?.. Molim karte… tras-tras-tras… tras-tras-tras…

Nekakav zeleni kaos vrtio se oko mene i hvatao kočiju za sve kotače, a nebo je ovdje bilo toliko veliko da su oči tonule u njemu, kao u moru, i tražile za što će se uhvatiti. I bile su bespomoćne.

Konačno smo kod kuće. Bijeli zidovi kuće vraćaju mi svijest. Tek što se kočija dokotrljala u široko zeleno dvorište – zakukala je kukavica. Tada sam odjednom čuo veliku tišinu. Ispunjavala je čitavo dvorište, skrivala se u stablima, prostirala se po dubokim plavim prostranstvima. Bilo je toliko tiho da me je postalo sram kucanja vlastitoga srca.

* * *

Deset crnih prostorija dupkom ispunjenih tamom. Okružuju moju sobu. Zatvaram vrata, kao da se bojim da će se sva svjetlost lampe izliti kroz otvore. I evo, sâm sam. Nema ni žive duše. Tiho je i pusto, a ipak nešto čujem tamo, iza svog zida. Smeta mi. Što je tamo?

Osjećam tvrdoću i oblik namještaja potopljenog na dnu crne tame i čujem škripu poda pod njegovom težinom. No dobro, budi tu, odmaraj se spokojno. Ne želim razmišljati o tebi. Radije ću leći. Ugasit ću lampu i sam utonuti u crnu tamu. Možda ću se onda i ja pretvoriti u bezdušan predmet, koji ništa ne osjeća, – u „ništa“. Bilo bi tako dobro postati „ništa“ – nijem, nepomičan spokoj. Međutim, ondje, iza moga zida, nečeg ima. Kada bih ušao u mračne prostorije i kresnuo šibicu, znam da bi odmah sve skočilo natrag na svoje mjesto – stolice, sofe, prozori pa čak i karniše. Tko zna, možda bi moje oko uspjelo uhvatiti obrise blijedih, mutnih, kao s goblena, ljudi; svih onih koji su ostavili svoje odraze u zrcalima, svoje glasove u pukotinama i po kutcima, obrise svoga tijela – u mekanim vunenim madracima namještaja, a sjene – po zidovima. Tko zna što se događa tamo gdje čovjek ne može vidjeti…

Evo! Kakve gluposti. Htio si tišinu i pustoš – i sada to i imaš. Odmahuješ glavom! Ne vjeruješ u pustoš?

Zar ja nešto znam? Znam li ja… Zar mogu biti siguran da se vrata neće otvoriti… onako mrvicu, uz lagano škripanje, i da iz nepoznate tame – takve duboke i beskrajne – neće početi izlaziti ljudi… svi oni što smještali su u moje srce, kao u vlastito skrovište, svoje nade, bijes i patnje ili krvavu okrutnost zvijeri. Svi oni s kojima se ne mogu

mimoići, koji su me izmorili… Što je čudno u tome da još jednom dođu… Evo, već ih vidim. Gle, gle! Koliko vas je… To ste vi što iz vas tekla je krv kroz malenu rupu od vojničkog metka, a to ste vi… suhi preparati; zamatali su vas u bijele vreće, ljuljali u zraku na konopcima, a potom polagali u plitke grobove, odakle su vas iskapali psi… Gledate me s prijekorom – i u pravu ste. Znate, jednom sam čitao kako su vas čak dvanaest povješali… Čak dvanaest… i zijevnuo. A drugi put kada sam čuo vijest o redu bijelih vreća, samo sam zrelu šljivu pojeo. Tako sam, znate, uzeo u ruku divnu sočnu šljivu… i osjetio u ustima ugodan slatki okus… Vidite, čak se ni ne crvenim, lice mi je bijelo kao i vaše, jer užas je isisao svu krv iz mene. Nemam više ni kapi vrele krvi ni za te žive mrtvace između kojih hodate poput krvave utvare. Prođite! Umorio sam se.

A ljudi prolaze. Za jednim drugi i treći, i tako bez kraja. Neprijatelji i prijatelji, bliski i stranci – i svi viču u moje uši krikom svog života ili svoje smrti, i ostavljaju na mojoj duši tragove svojih potplata. Pokrit ću uši, zatvorit ću svoju dušu i vikati: ulaz je zabranjen!..

…Otvaram oči i smjesta vidim duboko nebo i brezine grane kroz prozore. Kukavica kuka. Udara čekićem u veliko kristalno zvono – ku-ku! ku-ku! – i sije tišinu po travi. Zamišljam iznenada zeleno dvorište – već je upilo moju sobu – iskačem iz kreveta i vičem kroz prozor kukavici: „Ku-ku… ku-ku… Dobar dan!..“

Ah, koliko je svega: neba, sunca, veselog zelenila.

Trčim na dvorište. A tamo zveckaju željezni lanci i ljutito laju psi. Veliki bijeli ovčari, poput medvjeda, skaču na zadnjim šapama i poskakuje na njima dugačko razbarušeno krzno. Prilazim bliže. Što ti je, psu… kako se zoveš? No, dosta je, Overko… Ne čuje, ne vidi. Iskaču crvene oči, široko čelo i bijele krznene nogavice. Trga se i ne može potpuno iskočiti zubata ljutnja iz duboke gubice, samo zabacuje gomilu krzna. Što ti je Overko? Zašto plamte tvoje crvene oči i stapaju se u vatri strah i mržnja zajedno? Ja ti nisam neprijatelj i ne bojim te se. Najgore što možeš je otkinuti komadić moga tijela ili iscijediti krvi iz mog lista… Ah, kakva je to glupost! Kakva je to glupost, kada bi samo znao… No, šuti, psu, šuti. Istina, razumijem, lanac… Možda si više ljut na njega nego na mene… Zbog njega tvoje prednje šape moraju loviti zrak, on te guši i vraća natrag tvoj gorući bijes. Pričekaj malo. Uskoro ćeš biti slobodan. Što ćeš mi onda učiniti? No, budi miran, ne batrgaj se dok ne skinem lanac s tebe… a sada bježi. Kamo ćeš, kamo? Ha-ha! E, glupog li pseta. Oči zatvorio, glavu nakrivio, skupio noge – i luđački juri naslijepo. Pandžama trga travu, baca je od sebe, a za njim lete kovrče zaležane na zadnjici. A ja – što sa mnom? Zaboravio si?

Sad u krug… u krug… još jednom… tako. Oh, ti si plemenit pas – sloboda ti je draža od zadovoljenja bijesa.

Istovremeno preporučuju mi Pavu, uglednu matronu, i njenog drugog sina. To je strašni Trepov. Dok je Overko čisti sangvinik i na sve reagira strastveno, kao da mu pred crvenim očima vječno stoji ružičasta magla – Trepov je ozbiljan, razborit. On će vam posve ozbiljno, gotovo promišljeno, pregristi grlo i u njegovim će snažnim nogama, kojima će vam stati na prsa, biti puno samopoštovanja. Čak i dok mirno leži i češe buhe s ružičastog trbuha, bdiju mu podrezane uši, razmišlja široko čelo i tako dostojanstveno visi mokri jezik iz zubate gubice.

* * *

Moji dani sada prolaze u stepi, u dolini ispunjenoj zelenim žitom. Beskrajne, skrovite, intimne staze, koje kao da su namijenjene samo najmilijima, vode me po poljima, a polja kotrljaju i kotrljaju zelene valove i udaraju njima o rub neba. Sada imam zaseban svijet. On je poput biserne školjke; spojile su se krajevima dvije polovice – jedna zelena, druga plava – i skrile u sebe sunce, poput bisera. A ja se šećem onuda tražeći mir. Idem. Za mnom leti oblak nametljivih sitnih mušica. Mogu zamisliti da sam planet koji se kreće zajedno sa satelitima. Vidim kako su plavo nebo na dva dijela razrezala crna lebdeća krila vrane. I od toga – nebo je plavlje, krila crnja.

Na nebu je sunce – u poljima ja. Više nikoga. Idem. Milujem rukom samurovinu ječma, svileni val klasja. Vjetar mi ispunjava uši fragmentima zvukova, zamršenom bukom. Toliko je žestok, toliko netrpeljiv da gotovo da od njega ključa srebrnkasta zob. Nastavljam dalje – ključa. Tiho plovi poput plavih rijeka lan. Toliko je tiho i mirno na zelenim obalama da poželiš sjesti u čamac i zaploviti. A tamo se ječam talasa i plete… plete zeleni muslin. Idem dalje. Sve plete. Leluja izmaglica. Staze vijugaju duboko u žitu. Oko ih ne vidi, noga ih sama hvata. Različci gledaju u nebo. Htjeli su biti poput neba i postali su poput njega. Sada je stigla pšenica. Tvrdi klas bez stapki udara po rukama, a stabljika se plete pod nogama. Idem dalje – samo pšenica i pšenica. Kada će tome doći kraj? Trči za vjetrom, poput čopora lisica, i sjaje se na suncu lelujave stabljike. A ja nastavljam dalje – sam na zemlji kao sunce na nebu – i toliko mi je drago što između nas neće pasti sjena nekoga trećeg. Uzburkano more klasova protječe kroza me nekuda u nepoznato.

Napokon stajem. Zaustavlja me bijela pjena heljde, mirisna, lagana, kao satkana od pčelinjih krila. Tik pod nogama legla je raspjevana harfa i buči na sve strane. Stojim i slušam.

Uši su mi pune tog divnog žamora polja, tog šuštanja svile, neprestanog – poput tekuće vode – prosipanja zrna. I oči pune sunčevog sjaja, jer svaka stabljika upija i vraća natrag zrcaljeni sjaj.

Odjednom sve gasne, zamire. Zadrhtah. Što se događa? Odakle? Sjena? Da nije netko treći? Ne, samo oblak. Protekla je jedna minuta mračne tuge – i u trenutku nasmiješilo se udesno, nasmiješilo se ulijevo – i zlatno polje zamahnulo je krilima sve do krajeva plavoga neba. Kao da je htjelo poletjeti. Samo preda mnom stajala je njegova beskrajnost, topla, živa, nepobjediva snaga. Zob, pšenica, ječam – sve to spojilo se u jedan silan val; koji sve spaljuje, sve zarobljava. Mlada snaga drhti i izbija iz svake žilice stabla; klokoče u sokovima nada i to veliko htijenje koje zove se – plodnost. Tek sam sada ugledao selo – bijednu hrpu slamnatih krovova. Jedva je primjetno. Zagrlile su ga i stegnule zelene ruke što dopiru do samih kuća. Zaplelo se u polju kao mušica u paučini. Što za tu silu predstavljaju te kućice? Ništa. Nadvit će se nad njima zeleni valovi i uništiti ih. Što za njih znači čovjek? Ništa. Evo izašla je u polje malena bijela mrlja i utopila se u njemu. Ona viče? Pjeva? I kreće se? Nijema kaotičnost prostora sve je progutala. I ponovno nema ničega. Čak su i tragovi čovjeka zameteni i skriveni; polje je sakrilo staze i puteve. Ono samo talasa i podiže zelene valove i udara njima o rub neba. Svime vlada samo ritmičan suzdržan šum, miran, siguran u sebe, poput pulsa vječnosti. Poput krila tih vjetrenjača što se crne nad poljem – ravnodušno i nezaustavno kruže po zraku, kao da govore: tako će biti zauvijek… tako će biti zauvijek… *in saecula saeculorum*… *in saecula saeculorum*[16]…

* * *

Kasno sam se vraćao kući. Dolazio sam obavijen duhom polja, svjež kao divlji cvijet. Na svojoj odjeći donosim mirise polja, poput starozavjetnog Ezava. Miran, sam, sjedio sam negdje na trijemu praznoga doma i promatrao kako nastaje noć. Promatrao sam kako je postavljala lagane kolone, plela mrežu sjena, premještala i podizala nesigurne drhtave zidove; i kada je sve bilo dovršeno i smračilo se, sklapala je nad njima zvjezdanu kupolu.

[16] *In saecula saeculorum* (*lat.*) – U vijeke vjekova.

Sada mogu mirno spavati, tvoji snažni zidovi stajat će između mene i cijeloga svijeta. Laku vam noć, njive. I tebi, kukavice. Znam da će sutra s jutarnjim suncem k meni u kuću uletjeti tvoj ženski kontraalt: „Ku-ku!.. ku-ku!..“ I odmah će mi tvoj pozdrav popraviti raspoloženje, najdraža moja prijateljice.

* * *

Trepove! Overko! Pavo! Četiri prsta u usta – i divlji stepski zvižduk. Trče. Poput tri bijela medvjeda. Možda me rastrgaju na komadiće, a možda prihvate poziv u polje. Ha-ha! Taj Overko ne može bez gluposti. Skače kao glupo tele, a crvenim okom sumnjičavo promatra. Trepov ponosno nosi svoje krzno i skuplja noge, poput bijelih stupova. Njegove podrezane uši strše. Pava odmjereno korača, melankolično vrti turom i zaostaje. Ja ih slijedim i mogu vidjeti lagano kretanje svih triju raskošnih leđa, mekanih, krznenih i zvjerski snažnih.

Malo im se ne sviđa, čini se, sunce koje je danas prejako i stvara od njih sjajne mrlje; ali ja sam prijateljski raspoložen prema njemu i idem ravno na nj, licem u lice. Okrenuti mu leđa – Bože sačuvaj! Kakva nezahvalnost! Ja sam iznimno sretan što ga susrećem ovdje, na beskrajnim prostranstvima, gdje nitko ne zakriva njegovo lice i govorim mu: sunce, zahvalan sam ti. Posijalo si u moju dušu zlatno sjeme – tko zna što li će iz njega proklijati? Vatre, možda?

Dragocjeno si mi. Upijam te, sunce, tvoj topli iscjeljujući nektar, kao dijete mlijeko iz majčinih grudiju, jednako toplih i dragocjenih. Čak i kada pržiš – željno upijam u sebe vatreni napitak i opijam se njime.

Volim te. Jer…slušaj:

Iz tmine „nepoznatog“ došao sam na svijet – i prvi udah i prvi moj pokret bili su u tami majčine utrobe. I još uvijek taj mrak gospodari mnome – sve noći, polovicu moga života on stoji između mene i tebe. Njegove sluge – oblaci, planine, tamnice – skrivaju te od mene, a sve troje dobro znamo da neminovno doći će trenutak kada ću se, kao sol u vodi, rastopiti u njemu zauvijek. Samo si gost u mome životu, sunce, poželjan gost – i kada zalaziš, hvatam se za tebe. Lovim zadnju zraku u oblacima, produljujem te u vatri, u lampi, vatrometu, skupljam te s cvjetova, prikupljam iz dječjeg osmjeha, iz očiju voljene. Kada ugasneš i pobjegneš od mene – stvorit ću tvoju sličnost, nazvati ju „savršenstvom“ i sakriti u srce. I ona će meni sjati.

Sunce, pogledaj u mene i potamni moju dušu, kao što potamnjelo je tijelo, kako bi ona bila nedostupna komarčevom žalcu… (Uhvatim sebe kako se obraćam suncu kao živome biću. Znači li to da mi već nedostaje ljudsko društvo?)

Hodamo usred polja. Tri bijela ovčara i ja. Tihi šapat lebdi pred nama, disanje mladog klasja stvara plavu izmaglicu. Negdje u blizini zviždi prepelica; zacvrčala je u žitu srebrna struna cvrčka. Zrak treperi od vrućine, a u srebrnoj fatamorgani plešu udaljene topole. Prostrano, lijepo, mirno.

Psima je zagušljivo. Legli su na tlo kao tri hrpe krzna, isplazili iz usta jezike i teško uzdišu, slabašno zviždeći. Sjeo sam kraj njih. Svi samo dišemo. Tiho.

Vrijeme je stalo ili teče? Možda je vrijeme da krenemo?

Lijeno smo ustali, hodamo s noge na nogu i pažljivo spokoj nosimo kući. Prolazimo pokraj crnog uzoranog i nezasijanog polja[17]. Topao dah polja, pun mira i nade, dotiče nam lica. Budi pozdravljeno. Počivaj tiho pod suncem – izmorena si zemljo, kao i ja. Zakopao sam i ja svoju dušu u crnu zemlju…

* * *

Nikada prije nisam osjetio tako snažnu povezanost sa zemljom kao ovdje. Zemlja je u gradovima obučena u kamen i željezo – i nedostupna je. Ovdje sam joj postao blizak. Ranim sam jutrima prvi budio još snenu vodu bunara. Kada se prazno vjedro priljubilo dnom o njene grudi, glasno je snena uzvikivala u dubini i lijeno se ulijevala u njega. Drhtala je potom, plavkasta na suncu. Pio sam ju svježu, hladnu, još snenu i zapljuskivao si lice njome.

Sljedeće bilo je mlijeko. Bijelo mirisno piće pjenilo se u čaši. Približavajući ga ustima, znao sam da se to u mene ulijeva mekana, poput dječjih kovrča, grahorica, na kojoj su još jučer u cijelim rojevima sjedili ljubičasti leptirići cvijeta. Pijem ekstrakt livade.

I onaj crni kruh koji tako lijepo miriše na selo. Drag mi je on, poput djeteta koje odraslo je na moje oči. Pogledajte ga, trči poljima poput divlje krznene zvijeri i savija hrbat. A pokraj njive stoje vjetrenjače, poput zamki za njega, i oštrice su im već pripremljene da samelju zrno u bijelo brašno. Sve ja to vidim, i moje jednostavne, neposredne odnose sa zemljom.

[17] *Par* (ukr. *nap*) – obradivo zemljište ostavljeno jedno ljeto bez sjetve kako bi se poboljšala kvaliteta zemlje i pripremila za sljedeću sjetvu (op. prev.)

Ovdje se osjećam bogatim, iako ničega nemam. Jer unatoč raznim programima i strankama – zemlja pripada meni. Moja je. Svu ju veliku, raskošnu, već stvorenu – svu ju nosim u sebi. Ondje ju nanovo stvaram, iznova – i tada mi se čini kako sve više polažem prava na nju.

* * *

Kada ležiš u polju licem okrenutim ka nebu i osluškuješ polifonu tišinu polja, primjećuješ da u njoj ima nešto ne zemaljsko, nego nebesko.

Nešto kao da probija nebo, kao da struže metal, a samo maleni, prosijani zvukovi padaju dolje. Njive šume naokolo i remete mir. Tjeram od sebe glasove polja, a onda, poput kiše, na mene padaju nebeski. Prepoznajem sada. To su ševe. One, nevidljive, bacaju s neba na polje svoju prodornu pjesmu. Zvonku, metalnu i hirovitu pjesmu, takvu da ju uho hvata ali ne može uloviti njene modulacije. Možda pjeva, možda se smije, a možda jeca od plača.

Zar nije ljepše potiho sjesti i sklopiti oči? Tako ću i učiniti. Sjedam. Oko mene mračno je. Sijevaju samo oštri, prodorni zvukovi i sitno sipi grohot po metalnoj ploči, poput olova. Želim ih uhvatiti, urezati u pamćenje – i ne uspijevam. Evo evo, čini se… Ćiip, ćiip, ćiip… Ne, nije tako. Ćrrip-ćip-ćip… Ne odgovara.

Zanima me kako to rade? Udaraju kljunovima u zlatno sunce? Sviraju po njegovim zrakama kao po strunama? Prosijavaju pjesmu kroz fino sito i siju njome polja?

Otvaram oči. Sada sam siguran da je iz tog sjemena iznikla srebrna zobena mreža; izvija se i blješti kao sablja dugoresni ječam; pšenica teče i juri poput potoka.

A odozgo sipi i sipi… otresa dušu od zvona, struže srebrne ploče i probija čelik, plače, vrišti i sije grohot kroz fino sito. Eno prolomio se jedan jarki zvuk i pao među njih poput crvenog kukolja.

Nisam u stanju ništa više slušati. Ova pjesma ima u sebi nešto otrovno. Budi čežnju u meni. Što više slušaš, to više želiš čuti. Što ju više pokušavaš uloviti, to teže postaje.

Trčim po polju i satima slušam kako pjeva nebeski kor, sviraju njegovi orkestri.

Probudim se u noći, sjedim na krevetu i pažljivo osluškujem kako mi nešto probija mozak, golica srce i treperi kraj uha nečime neuhvatljivim.

Ćiip, ćiip, ćiip… Ne, nije tako.

Zanima me kako to rade?

Napokon sam zavirio.

Malena siva ptičica, poput grumena zemlje, visjela je nisko nad poljem. Opetovano i s naporom mahala je krilima u mjestu i s teškoćom bacala nevidljivu strunu sa zemlje sve do neba. Struna se tresla i zvučala. A onda, završivši, padala je tiho dolje, povlačila drugu s neba na zemlju. Spajala je nebo i zemlju u glasnu harfu i svirala na strunama simfoniju polja.

Bilo je predivno.

* * *

Tako su tekli dani moga *intermezza,* u pustoši, tišini i čistoći. I blagoslovljen sam bio između zlatnog sunca i zelene zemlje. Blagoslovljen bio je mir duše moje. Ispod stare stranice života izvirivala je nova i čista – i zar ne bih htio znati što na njoj zapisano je? Ne bih li zadrhtao više pred čovjekovom sjenom? Ne bih li se prestravio pomisli da se ljudska tuga možda negdje skrila i čeka me?

Kada se dogodi takvo čudo, bit će to vaša zasluga – zelene njive svilenog šuma, i tvoja, kukavice. Tvoje žalosno „ku-ku" teklo je poput suza tužne vrbe, i ispiralo moj umor.

* * *

Susreli smo se na njivi – i šutke stajali minutu – čovjek i ja. Bio je to običan seljak. Ne znam kakav sam utisak ostavio na njega, ali odjednom sam kroz njega ugledao gomilu crnih slamnatih krovova, zatrtih njivama; djevojke u oblaku prašine što vraćaju se s tuđeg posla – prljave, ružne, s obješenim grudima i koščatim leđima… blijede žene u crnim poderanim pregačama[18], što nadvile su se kao sjene nad konopljom… nevaljalu djecu među gladnim psima… Sve što sam gledao, ali kao da nisam vidio. On je za mene bio poput palice dirigenta koja iznenada iz mrtve tišine doziva bujicu zvukova.

Nisam pobjegao; naprotiv, čak smo započeli razgovor poput starih znanaca.

Govorio je o stvarima – punim užasa za mene – tako jednostavno i smireno, poput ševe koja širi svoju pjesmu poljem, a ja sam stajao i slušao, i nešto treperilo je u meni.

Aha, ti me zaista loviš, tugo ljudska? A ja ne bježim! Oslabljene strune već su napete, tuđa tuga može svirati na njima!

[18] *Zapaska* (ukr. *запаска*) – tradicionalni ženski odjevni predmet u obliku komada tkanine (najčešće vune), koji se radnim danima umjesto suknje nosio oko struka, nalik pregači (op. prev.)

Govori, govori…

Što se tu ima reći? U tom zelenom moru njemu pripada tek kapljica. Lakše je onome kome je u kuću ušla groznica i uzela mu djecu. Na drugog pogledat će Bog… A on kod kuće ima petora usta, kojima poput vjetrenjača treba baciti što na mlinski kamen.

„Iz nekog razloga groznica nije uzela petero gladne djece."

Govori, govori…

Htjeli su ljudi uzeti zemlju golim rukama, a sada – jedni ju jedu sirovu, a drugi ju kopaju u Sibiru… Njemu još ništa; godina je očistila uši u tamnici, a sada mu jednom tjedno pristav[19] razbija njušku…

„Jednom tjedno udaraju čovjeka po licu."

Govori, govori…

Nedjeljom – ljudi idu u Crkvu, a on „na sastanak" kod pristava. Svejedno je poniženje manje, nego dobiti od svojih. Bojiš se riječ izustiti. Bio ti je prijatelj i istomišljenik, a sada te možda potajno izdaje. Otkineš riječ, kao komadić srca, a on ga baci psima.

„Najbliži čovjek spreman te je prodati."

Govori, govori!..

Hodaš među ljudima kao među vukovima. Na oprezu si. Svuda su naćuljene uši, ispružene ruke. Siromašan od ubogog krade košulju s ograde, susjed od susjeda, otac od sina.

„Među ljudima je kao među vukovima."

Govori, govori…

Ljude izjeda sifilis, bijeda, rakija, a u tami žderu jedan drugoga. Kako je moguće da nam sunce još sja, da nije ugaslo? Kako još živimo?

Govori, govori. Zapali bijesom nebeski svod. Prekrij ga oblacima tvoje tuge, neka grmi i sijeva. Osvježi nebo i zemlju. Ugasi sunce i upali drugo na nebu. Govori, govori…

* * *

Grad je ponovno posegnuo za mnom u zelene njive. Pokorno sam mu dopustio da me uzme. Dok je željezo škripalo i treslo se, još jednom sam, posljednji put, skupljao u sebi spokoj ravnice, modri drijemež dalekih prostranstava. Zbogom, njive. Kotrljajte šum svoj na suncem pozlaćenim hrptovima. Možda će nekome trebati kao meni. I ti, kukavice,

[19] Pristav (ukr. c*тановий пристав*) – pomoćni sudski ili upravni službenik; policijski službenik u Ruskom Carstvu 1837.-1917. (op. prev.)

na vrhu breze. Ti si također ugađala strune moje duše. Oslabjele su, istrošene grubim vršcima prstiju, ali sada napinju se iznova. Čujete li? Čak i one odzvanjaju… Zbogom. Hodam kraj ljudi. Duša je spremna, strune tuge ugođene su, ona već svira…

Rujan, 1908. g.

3.2. Переклад твору „Цвіт яблуні“

„Cvijet jabuke“

Novela

Čvrsto sam zatvorio vrata svoga kabineta. Ne mogu… Jednostavno ne mogu slušati taj prigušeni zviždeći dah koji kao da ispunja čitav dom. Ondje, u ženinoj spavaćoj sobi, umire moje dijete. Hodam po svome kabinetu, hodam već treću besanu noć, napet kao ugođena harfa, čije strune stvaraju zvuk svakim pokretom zraka. Moja svjetiljka pod širokim kartonskim sjenilom dijeli kuću na dva kata – gornji je taman, mračan, težak; ispod njega je kat okupan svjetlom, s jasnim sjajem i mrežom sjena. Složena posteljina i netaknuta postelja osobito bodu mi oči. Iza crnih prozora leži svijet okupan noću, a moja kuća meni se doima poput kabine broda koji plovi negdje u nepoznatom crnom moru zajedno sa mnom, mojom tugom i mojim užasom. Iznenađen sam što primjećujem sve, iako me tuga u potpunosti obuzela, zarobila. Prolazeći pored stola čak sam popravio fotografiju. O! sada je simetrično!.. A zvižduk ne prestaje. Čujem ga i kroz zatvorena vrata. Ne idem do spavaće sobe. Čemu? I tako vidim sve, vidim svoju djevojčicu, njene gole ručice na grubom platnu; vidim kako se njene grudi pomiču pod njim, kako rastvara, suhe od vrućice, usne i hvata zrak. To maleno, inače tako divlje, bucmastim ručicama sada grli liječnikov vrat i samo otvara usta. Sada je tako ponizno, mačić… To mi slama srce. Kada bi barem brže došao kraj!...

Osluškujem. Najmanji šum ili zvuk – i moje srce tone i staje. Čini mi se kao da će se dogoditi nešto neobično: kroz prozor će prodrijeti neko biće s velikim crnim krilima, sjena će se kretati kroz kuću ili će netko iznenada vrisnuti – i život će se zaustaviti. Osluškujem. Ne, dom ne spava. U njemu živi nešto veliko, nepoznato. Čujem kako ono diše, uzdiše, kako nemirno kuca njegovo srce i pulsira aorta. Znam – to je nemir. Drži on u svome naručju čak i zrak u kući, i želim se osloboditi njegova jarma, izići iz kuće i skinuti ga sa sebe!..

A ja koračam. Ravnim, odmjerenim korakom po cijeloj kući, od kuta do kuta. Od kuta do kuta. Ne osjećam svoje noge, ne upravljam njima, one mene same nose, kao pokrenuti mehanizam, i samo glava moja kao pauk paučinu, plete mrežu misli. Kroz prozore gleda noć, dugački, duboki, crni prostori bez kraja. Negdje daleko udara bat noćne straže. Kolike godine razbija noćnu tišinu svojim drvenim zvukom, koliko je ljudi, naraštaja nadživio… U meni uvijek stvara ugođaj, osjećaj povezanosti s dalekom

prošlošću, sa životom mojih predaka. Nešto je jednostavno u tom njegovom govoru, kojim usred tišine i napuštenosti obećava braniti spokoj tvoga sna… Zašto takvu noć ne bih iskoristio u epizodi romana koji sam započeo pisati; u kojoj se Hristina – napustivši svoga supruga – najednom, iz velikog grada, našla u gluhome mjestašcu?

Njoj se ne spava. Otvara prozor svoje kuće… Cijelo more drveća prekriveno je cvijećem… u blagim crnim valovima vrti se u krug… Spava mjestašce poput gomile crnih stijena… Ni zvuka, ni svjetla, pod oblačnim nebom nema. Samo mirisi guše grudi i bezglasni se bat njiše u daljini poput aritmije srca nevidljivog diva… Kako je Hristini ovo novo, neviđeno… Ona osjeća…

Prenuo sam se. Bože! Što je sa mnom? Jesam li zaboravio da mi dijete umire? Prislonio sam uho na vrata. Zviždi li? Zviždi… Kako joj je teško disati, kako se muči, sirota ptičica… Steglo me je u prsima od tog zvižduka i počinjem duboko udisati zrak, disati za nju, kao da će joj od toga biti lakše… H-hu!

Međutim, nije mi dobro… Hladni trnci prolaze mi niz leđa i šire se po cijelome tijelu, čeljust mi podrhtava… Nisam spavao tri noći… tuga me izjeda, gubim jedino i ljubljeno dijete… Postaje mi žao i sebe, tako sam ožalošćen, tako jadan, osamljen, šepam, lice se moje tugaljivo izvija i u očima mi se javi gorka suza…

Što je to? Nešto je zalupilo vratima i protutnjalo bosim nogama… Kraj?

Zamro sam na mjestu i srce je moje stalo. Nešto se prelijeva i odzvanja željezna drška vjedra. To je Katerina nešto unijela u kuću. Gledam tu zabrinutu i snenu ženu; ona se pokorno komeša noću, ona isto voli našu Olenku. Dobra duša!..

I ponovno je sve tiho, kada ne bi bilo tog zvižduka prigušenoga grla, tog siktanja očekivane smrti… Gdje da pobjegnem od tog zvižduka? Kamo da odem? Nemam snage više slušati ga… U ovome sam trenutku potpuno siguran da neću izaći iz ove kuće, jer *ga ne mogu ne slušati*. On me prikuje. Kada ga čujem, znam da je moje dijete još uvijek živo. I ja koračam i mučim se, i sve me žile bole od toga zvižduka…

Već je kasno. Svjetiljka počinje čađaviti i gasnuti. Čujem pucketanje i vidim kako treperi svjetlo – podiže se, pa pada, poput grudiju moga djeteta. S užasom gledam u tu borbu svjetla sa životom i čini mi se da će u trenutku kada ono ugasne, odletjeti i duša moje Olenke.

Strašno kako sam postao praznovjeran! Palim svijeću i brzo, skupivši hrabrost, gasim svjetiljku. U kući postaje tamnije, nestale su iskre i razne sjene, na sve je pao sivi tužni kolorit. U mome domu postalo je tužno. Vučem umorne noge među sivim pokućstvom, a za mnom se tiho vuče moja zgurena sjena. Razmišljam. O čemu ja razmišljam?

Razmišljam o nečemu trećem, nevažnom, ali svjestan sam da nisam zaboravio svoju tugu. Neki glasovi govore u meni. *„Zar ne želite haringu?“*. Što? Kakvu haringu? Ne zadržavam se na tome. Pitao je netko drugi, i na tome je ostalo. *„Hidrokinon… hidrokinon… hidrokinon…“* Iz nekog razloga mi se svidjela ova riječ, i ponavljam ju sa svakim korakom i bojim se propustiti neki slog u njoj. Ona daje neko neobično olakšanje mojim gorućim očima; počivaju, slatko počivaju, i pred njima se počinju prostirati duge zelene livade s tako svježom travom… Ne čujem zviždanje, utihnuo je bat…

Sat u blagovaonici otkucao je dva. Čujno, oštro. Ta dva otkucaja pala su mi na glavu, kao grom iz vedra neba, poput giljotinskog noža. Umalo su me ubili.

Kada ste u žalosti, kada svake minute očekujete neko zlo i duša vam je napeta poput žica na instrumentu, savjetujem vam da zaustavite satove. Ako ih pratite, oni neprekidno produljuju vašu muku. Kada i zaboravite na njih, oni podsjećaju na sebe poput cigle koja pada na glavu. Ravnodušno broje vaše boli i dugim strijelama-prstima približavaju trenutak katastrofe.

Zelene livade nestale su mi pred očima i ponovno sam začuo udaljeni bat…
Prozor sivi. U kući je sve kao što je bilo do sada – žuti plamen svijeće jednako se savija strujanjem zraka, sjene se jednako ljuljaju i visi tama – međutim, nešto jest novo. Dakako, sivi prozor.

Previše sam osjetljiv, moje oči primjećuju ono što ranije nisu vidjele. Vidim čak i sebe kako koračam iz kuta u kut među nepotrebnim i gotovo tuđim namještajem; vidim svoje srce u kojem nema ni najmanje tuge. Smrt je smrt, a život je život!..

Vrata kabineta zaškripala su i u kuću je tiho ušao liječnik. Dobri, stari prijatelju! Izašao je iz spavaće sobe, od moga djeteta. Pruža mi ruku i gleda me u oči. I ja ga razumijem. Nema spasa? Nema, govore njegove iskrene oči. Nepotreban je i odlazi, a na pragu stoji žena i molećivim pogledom punim nade prati ga kroz cijelu kuću, kao da on sa sobom odnosi život naše Olenke.

Potom oči upire u mene. Užarene i tamne od bdijenja i tjeskobe, blistave od suza i ljepote. Njena crna kosa, skupljena poput običnog snopa, tako meka je i topla. Sve ja to vidim. Vidim ja sve to. Vidim njeno milo uplakano lice, njen goli vrat i malčice otkrivene grudi, odakle se širi zamamna toplina mladoga tijela. I u tom trenutku, dok ona počiva na mojim grudima i tiho jeca, ja ju grlim ne samo kao prijatelja, već i kao privlačnu ženu i gotovo kroz san spoznajem kako u mojoj glavi ostaje neizgovorena misao: *„Ne plači. Nije sve gotovo. Imat ćemo još…“* Ah, podlost!.. Kako se takva radost može roditi uz zvižduk smrću prigušenoga grla? Olenka umire… Ne, to ne može biti… To je divlje…

besmisleno je… Tko ju uzima? Kome je potreban njen život?.. Tko može ispustiti krv moga srca dok sam ja još živ… moju Olenku, moju radost, moje jedino djetešce… Ne, ne može to biti… ne može biti… Ah, to je u potpunosti apsurdno, kažem vam ja!..

Moja žena, prestravljena stenjanjem iz spavaće sobe, vrpoljila se ovdje, a ja se, poput ranjene zvijeri, motam po kući i u neobuzdanom gnjevu razbacujem namještaj i želim uništiti sve. *„Podlo je, besmisleno“*, – više nešto u meni, i zubi škrguću od boli skrivene u srcu. *„K vragu! To je nasilje!“* – buni se moje biće. *„To je zakon prirode“* – govori nešto iza jasno, ali ja ne slušam i jurim po kući. Iz mojih su usta spremne izaći grube riječi psovke, i govorim ih, govorim naglas i plašim se vlastitoga glasa. Vilica mi se ukočila, hladni znoj oblijeva mi čelo… Padam u naslonjač, dlanom prekrivam oči… Ah-ah!

Dugo sjedim tako.

Čini li mi se ili zvižduk zaista utišava? Što je to – kraj? Ali žena šuti, ne čuje se plač. A možda joj je bolje? Možda joj je bolje, djetetu mom? Možda sve prođe, ona zaspi i sutra se njene okice budu smiješile tati? Zar je to nemoguće? Zar nisam ja sam već umirao kada sam bio dijete, čak su i doktori od mene digli ruke, međutim… Gospode! Postoji neka sila koju se može umilostiviti!

Zviždi? Ne, zaista, kao da joj je lakše disati… Kada bi barem zaspala… To sam ja, možda, pogriješio pri pozdravu s liječnikom. Ne bi mi mogao tako smjelo gledati u oči…

Iznenada divlji vrisak, krik majke, izbaci me iz naslonjača. Noge su mi se odsjekle, ali trčim… Jurim naslijepo, rušim sve, udaram rukama o vrata i nalijećem na ženu koja u histeričnom napadaju sklapa ruke… Sve mi je jasno. Ovo je kraj.

Dobro, tu više ništa ne mogu, moram smiriti ženu. Grlim ju, tješim, govorim joj riječi u koje sam ne vjerujem i ljubim hladne, mokre od suza ruke. Uspijevam napokon Katerininom pomoći, lovorovim kapima, poljupcima i hladnom vodom osvijestiti ženu i izvesti ju iz spavaće sobe. Više ne viče, ona gorko, neutješno plače. Neka se isplače, jadnica.

A ja trčim u spavaću sobu. Zašto? Kao da ja znam. Nešto me vuče. Stojim na pragu i promatram. Osjećam kako su mi se obrazi prilijepili uz vilicu, oči su mi suhe i ne trepću, kao da ih je netko stavio u tvrdi okvir. Vidim sve neobično jasno, kao u groznici.

Posred kuće, na velikom bračnom krevetu, na bijelom grubom platnu – leži moje djetešce, već poplavjelo. Još diše. Slabi zvižduk izlijeće kroz suha usta i malene zube. Vidim već stakleni pogled napola sklopljenih očiju, a moje oči, moj mozak, žalosno gutaju svaki detalj užasnog trenutka… i sve bilježe… I taj veliki krevet s malenim tijelom, i sramežljivo svjetlo ranoga jutra, što obgrlilo je još sivu kuću… i zaboravljenu na stolu

neugašenu svijeću, što kroz zeleno sjenilo baca mrtve tonove na djetetovo lice… i prosutu vodu i odsjaj svijeće na boci s lijekom… Da ne zaboravim… da ništa ne zaboravim… ni ta rebra što s posljednjim udisajem podižu, pa spuštaju pokrivač… ni te, već mrtve, zlatne kovrče razasute po jastuku, a ni topao miris hladnoga tijela što ispunjava kuću… Sve ono činit će mi se… jednom… kao materijal… ja osjećam to, razumijem, netko mi govori o tome, netko drugi što čuči u meni… Znam da on gleda mojim očima, on, proždrljivim pamćenjem književnika upija u sebe svu tu sliku smrti u zoru života… Oh, kako mi je to odvratno, kako mi je strašno, kako ta svijest ranjava moje očinsko srce… Ne mogu više podnijeti… Gubi se, gubi iz doma što je brže moguće…

Cvatu jabuke. Sunce je već izašlo i zlati zrak. Tako je toplo, tako radosno. Ptice cvrkuću pod plavim nebom. Makinalno ubirem cvijet jabuke i primičem ga, hladnog od rose, k licu. Ružičaste latice od grubog se dodira ruke mrve i tiho padaju dolje. Zar se nije isto dogodilo i sa životom moga djeteta?

Ipak priroda se raduje.

A ono što nije mogla učiniti slika tuge, to je prizvala radost prirode. Plačem. Suze olakšanja teku zajedno s laticama, a ja s bolom gledam u meni nepotrebnu, zelenu bočicu, što ostala mi je u rukama…

Ne mogu se vratiti u kuću i ostajem u vrtu.

I, što sad – svršilo se. Činjenica. Možda joj je bolje sada. Zar ja znam?

Činjenica!.. A kako mi je teško povjerovati toj činjenici, složiti se s njom. Još nedavno, prije svega šest – ne, pet dana, trčala je ovdje po vrtu i čuo sam topot njenih bosih nožica. Jeste li svjesni kakva je to radost, slušati topot malenih bosih nožica? Još nedavno – gotovo da je jučer bilo – stajali smo s njom pod našom voljenom višnjom. Višnja je bila sva u cvatu, poput buketa. Držali smo se za ruke, podigli glave prema gore i osluškivali kako se u cvijeću igraju pčele. Kroz bijele cvjetove vidjelo se plavo nebo, a u travi igralo se proljetno sunce.

A sada evo…

Bila je tako zabavna, često smo se žena i ja smijali njenim izmišljotinama.

Kada sam se češljao nazivala je to „tata mete glavu“, moje ovratnike prozvala je obručima, nije izgovarala slovo „r“, a umjesto „sramota“ govorila „sarmota“.

Zar mogu zaboraviti kako je – spremivši se za spavanje – dolazila k meni zaželjeti laku noć, u kratkoj košuljici, sva topla i rumena, s golim ručicama i bucmastim nožicama. Jednom je rukom stiskala na prsima svoju odjeću, a drugu je zabacivala meni za vrat i prinosila na poljubac obraz užaren od igre.

Neću zaboraviti sreću dodira njenih svilenih kovrča, neću zaboraviti njenu dušu, što virila je iz plavih očiju – svoju dušu, ali daleko ljepšu, čišću, neviniju.

Kakva je to ona sada, moja malena kćerkica? Ne, treba ne misliti, nje nema. Nema. Kamo su ju stavili? Kakva je sada ona? Zanima me. Ubirem cijele svežnjeve cvjetova jabuke, pune ruke, i nosim ih kući. Ne znam gdje ću pronaći svoje dijete, kamo su ju položili – i u prvoj kući, u koju ulazim, u dnevnoj sobi spotičem se o stol, a na njemu…

To ti ovdje ležiš moja malena! Kako si velika postala, kako si odjednom izrasla, kao da ti je punih šest godina, a ne tri…

Prekrivam ju cvjetovima jabuke sa svih strana, zasipavajući tim cvijećem, takvim nježnim, takvim čistim, poput moga djeteta.

Potom ju promatram.

Ona leži, ispruživši gole ručice, rastegnuta i neprirodna poput voštane lutke. Na njoj je kratka bijela haljinica i nove žute papučice s pomponima – koje sam joj nedavno kupio. Bila je tako zadovoljna njima.

U njenim obrazima gori svjetlo. To neobično, neprirodno, blijedo, gotovo mrtvo – svjetlo sred bijeloga dana. Drhtavim sjajem ono cjeliva mrtve obraščiće.

Gledam u to voštano tijelo i neobično raspoloženje obuzima me. Osjećam da mi je ono strano, da nema nikakve poveznice s mojim živim organizmom kojim teče topla krv; da ne volim to, da ne tugujem za njim, nego za nečim drugim, nečime živim što ostalo je u mome sjećanju – urezalo se tamo zlatnim zrakama.

A moje sjećanje, taj moj neodvojivi tajnik, već bilježi i tu kaotičnost tijela među cvjetovima jabuke i igru svjetla na poplavljenim obrazima i moje neobično raspoloženje…

Znam ja zašto ti zapisuješ sve to, mučitelju moj! Ono će ti se činiti… jednom… kao materijal…

Mila moja kćerkice, ljutiš li se na mene?

Studeni, 1902. g.

3.3. Переклад твору „На камені“

„Na kamenu“

Akvarel

Iz jedine u cijelom tatarskom selu kavane jasno se vidjelo i more i sivi pijesak obale. Kroz otvorene prozore i vrata na dugačkoj verandi sa stubovima ulazilo je svjetlucavo plavetnilo mora – produženo u beskrajnost plavim nebom. Čak je i zagušljivi zrak ljetnoga dana poprimao nježne plavkaste tonove u kojima su se rastapali i razlijevali obrisi dalekih priobalnih planina.

S mora je puhao vjetar. Slana svježina privlačila je goste i oni su se, naručivši si kavu, probijali do prozora ili sjedali na verandu. Čak je i vlasnik kavane, krivonogi Mehmed, pomno brinući o potrebama gostiju, dobacivao mlađem bratu: „Džepare… *on kahve… bir kahve!*“[20]. A sam se naginjao kroz vrata kako bi udahnuo svježeg zraka i na trenutak skinuo s obrijane glave okruglu tatarsku kapicu.

Dok je Džepar, zajapuren od zagušljivosti, raspirivao žar u kaminu i lupao po posudi kako bi kajmak[21] ispao dobar – Mehmed je gledao u more.

„Bit će oluja!“ – rekao je, ne okrećući se. „Vjetar jača. Gle, na čamcu podižu jedra!“.

Tatari okrenuše glave prema moru.

Na velikoj crnoj barkasi[22] koja se, čini se, okretala prema obali, zaista su skupljali jedra. Vjetar ih je napuhivao i ona su se trgala iz ruku poput velikih bijelih ptica; crni se čamac nagnuo i legao bokom na plave valove.

„Okreće se prema nama!“ – rekao je Džepar. „Prepoznajem čamac – to je Grk dovezao sol.“

Mehmed je također prepoznao Grkov čamac. Za njega je to bilo važno, jer je osim kavane držao i trgovinu, također jedinu u cijelome selu, a bio je i mesar. Dakle, potrebna mu je sol.

Kada se barkasa približila Mehmed je napustio kavanu i zaputio se na obalu. Gosti su požurili isprazniti svoje fildžane i krenuli za Mehmedom. Prešli su strmu usku ulicu, zaobišli džamiju i spustili se kamenitom stazom do mora. Uzburkalo se plavo more i

[20] *On kahve… bir kahve* (*tur.*) – jedna kava… dvije kave.
[21] Pjena na kavi.
[22] Barkasa (ukr. баркас) – velika brodica (op. prev.)

pjenilo na obali. Barkasa je poskakivala u mjestu, pljuskala poput ribe i nije mogla pristati na obalu. Sivobrki Grk i mladi, vitki i dugonogi, najmljenik-*dangalak*[23] ostajali su bez snage veslajući, međutim nije im uspijevalo natjerati čamac na obalni pijesak. Tada je Grk bacio sidro u more, a *dangalak* je počeo brzo skidati cipele i podizati žute hlače iznad koljena. Tatari su s obale razgovarali s Grkom. Plavi val pjenio se pod njihovim nogama, a potom šumio i otapao se na pijesku bježeći natrag u more.

„Jesi li spreman, Alija?" – viknuo je Grk *dangalaku*.

Alija je umjesto odgovora prebacio bose noge preko ruba čamca i skočio u vodu. Spretnim je okretom preuzeo od Grka vreću soli, stavio ju na rame i potrčao prema obali. Njegova vitka figura u uskim žutim hlačama i plavoj jakni, zdravo, potamnjelo od morskog vjetra lice i crvena marama na glavi prelijepo su se odražavali na površini plavoga mora. Alija je bacio na pijesak svoj teret i ponovno skočio u more, uranjajući mokre ružičaste listove u laganu i bijelu – poput istučenih bjelanjaka – pjenu; perući ih zatim u čistome plavome valu. Dotrčavši do Grka morao je loviti trenutak kada će čamac biti u ravnini s njegovim ramenom kako bi lakše mogao primiti tešku vreću. Čamac se borio s valovima i trgao sa sidra kao pas s lanca, a Alija je trčao od čamca prema obali i nazad. Val ga je dostizao i bacao mu pod noge klupka bijele pjene.

Ponekad je Alija propuštao pravi trenutak i tada bi zgrabio rub barkase i podizao se zajedno s njome gore, poput raka, prilijepljen za trup broda.

Tatari su se skupljali na obali. Čak su se i u selu, na ravnim krovovima kuća, ne obraćajući pažnju na vrućinu, pojavljivale Tatarke izgledajući odatle poput gomile cvijeća u gredicama.

More je postajalo sve nemirnije. Galebovi su se otiskivali od obalnih stijena, prislanjali prsa o val i plakali nad morem. More je potamnjelo, promijenilo se. Maleni valovi ujedinili su se i neopaženo se prikradali obali, poput stijena zelenkastog stakla, padali na pijesak i razlamali se u bijelu pjenu. Klopotalo je pod čamcem, pjenilo se, šumilo, a on je poskakivao i skakao kao da juri nekamo na zvijeri s bijelim grivama. Grk se često okretao i zabrinuto pogledavao prema moru. Alija je sve brže trčao od čamca do obale, sav poprskan pjenom. Voda na obali počinjala se mutiti i žutjeti; val je zajedno s pijeskom izbacivao kamenje s morskog dna na obalu i, bježeći natrag, vukao ih po dnu s takvom škripom da se činilo kao da nešto veliko ondje škrguće zubima i reži. Za nekih

[23] Veslač.

pola sata udari valova već su preskakali kamenje, potapali priobalnu stazu i dolazili do vreća sa soli. Kako ne bi smočili papuče[24], Tatari su morali odstupiti.

„Mehmede! Nurla! Pomozite ljudi, jer će se sol natopiti! Alija! Idi tamo!“ – promuklim je glasom vikao Grk.

Uskomešali su se Tatari, i dok je Grk plesao s čamcem na valovima, nemirno pogledavajući prema moru, sol je dospjela na sigurno mjesto.

U međuvremenu se more uzburkalo. Monoton ritmični žamor valova prešao je u hujanje. Isprva prigušeno, poput jakog soptanja, potom snažno i kratko, poput udaljenog pucnja iz topa. Oblaci su pleli sivu paučinu na nebu. Uzburkano more, već prljavo i tamno, udaralo je o obalu i prekrivalo stijene, po kojima su se potom slijevali tragovi prljave pjenaste vode.

„He-he! Oluja će!“ – vikao je Mehmed Grku. „Izvuci čamac na obalu!“

„Ha? Što govoriš?“ – promuklo je vikao Grk, pokušavajući nadglasati šum valova koji udaraju u obalu.

„Čamac na obalu!“ – viknuo je iz sveg glasa Nurla.

Grk se nemirno zaokrenuo i usred pljuskova i rike valova počeo rasplitati lanac, vezati uže. Alija je pojurio do lanca. Tatari su skinuli papuče, podvrnuli nogavice i priskočili u pomoć. Naposljetku je Grk podigao sidro i crna barkasa, nošena prljavim valom koji je od glave do pete oprao Tatare, krenula je prema obali. Hrpa pognutih i mokrih Tatara bučno je, usred šuma pjene, izvlačila iz mora crnu brodicu, kao da je nekakva morska neman ili ogroman dupin.

I evo, barkasa je ležala na pijesku. Privezana je za bitvu. Tatari su se otresli i vagali s Grkom sol. Alija je pomagao, mada je ponekad, dok je gazda čavrljao s kupcima, potajno pogledavao na nepoznato selo. Sunce je već bilo nad planinama. Po goloj sivoj prednjici stijene stiskale su se tatarske kućice napravljene od divljeg kamenja, s ravnim zemljanim krovovima, jedna na drugoj, poput kuća od karata. Bez ograda, bez vrata, bez ulica. Krivudave staze vijugale su po stjenovitoj padini, iščezavale na krovovima i pojavljivale se negdje ispod kamenih stuba. Crno je i golo. Samo je na jednom krovu nekim čudom rastao tanki dud, a odozdo se činilo kao da je raširio tamnu krunu po plavome nebu.

Međutim, iza sela, daleko na obzoru, otkrivao se čarobni svijet. U dubokim dolinama, zelenim od vinove loze i punim sive magle, nagurale su se kamene gromade – ružičaste

[24] *Kapec'* (ukr. *капець*) – vrsta lagane cipele na Istoku (op. prev.)

od večernjeg sunca ili plavkaste od guste borove šume. Okrugli vrhovi planina, nalik na divovske šatore, bacali su crnu sjenu, a daleki sivoplavi vršci izgledali su poput šiljaka zaleđenih oblaka. Sunce se katkad spuštalo iza oblaka u maglu, na dno doline – kosa klupka zlatnih niti prelazila su preko ružičastih stijena, plavih šuma, crnih teških šatora i palila vatre na oštrim vrhovima.

Kraj ove bajkovite panorame tatarsko selo izgledalo je poput hrpe divljeg kamenja, jedino je red vitkih djevojaka, što su se vraćale sa česme[25] s visokim vrčevima na ramenima, oživljavao kamenitu pustoš.

Pokraj sela, u dubokoj dolini, tekao je među orasima potok. Udari morskih valova zaustavili su njegovu vodu i ona se razlila među drvećem, zrcaleći u sebi njihovo zelenilo, šarene haljine Tatarki i gola tijela djece.

„Alija!“ – viknuo je Grk. „Pomozi sipati sol!“

Alija je jedva čuo od buke mora.

Nad obalom se nadvila slana magla malenih kapljica. Mutno more bjesnilo je. Više nisu slobodni valovi ustajali na moru, već prisilni, visoki, srditi, s bijelim vrhovima od kojih su se uz prasak odvajali dugački snopovi pjene i letjeli gore. Snažni valovi bili su neumorni, kupili su pod sobom suprotne valove, preskakali preko njih i zalijevali obalu, izbacujući na nju sitni sivi pijesak. Posvuda je bilo mokro, zaliveno, u obalnim jamama ostajala je voda.

Tatari su odjednom začuli tresak i istodobno im se voda ulila u papuče. To je snažan val pokupio čamac i bacio ga na bitvu. Grk je otrčao do čamca i zajaukao – u čamcu je bila pukotina. Vikao je od bijesa, psovao, plakao – a tutnjava mora prekrivala je njegov jauk. Trebalo je izvući čamac i ponovno ga privezati. Grk je bio toliko tužan da nije otišao u selo, iako ga je Mehmed zvao u kavanu i usprkos tome što je pala noć – on ostao je na obali. Poput utvara lutali su on i Alija sred vodene prašine, bijesnih udaraca i snažnog mirisa mora koji ih je u potpunosti prožimao. Mjesec je već odavno izašao i preskakao s oblaka na oblak. Na njegovom se svjetlu priobalje bijelilo od pjene kao pokriveno prvim gustim snijegom. Naposljetku je Alija, namamljen svjetlima u selu, nagovorio Grka da odu u kavanu.

Grk je razvozio sol po priobalnim krimskim selima jednom godišnje i obično davao na dug. Drugoga dana, kako ne bi gubili vrijeme, naredio je Aliji da popravi čamac, a on

[25] Izvor, vrelo, zdenac.

je krenuo planinskom stazom skupljati dugove po selima – obalna staza bila je potopljena i s morske je strane selo bilo odsječeno od svijeta.

Već su se oko podneva valovi počeli smirivati i Alija se bacio na posao. Vjetar mu je trgao crvenu maramu s glave, a on se bavio čamcem i pjevušio monotonu, poput udara valova, pjesmu. Kada je došlo vrijeme, kao dobar musliman, raširio je na pijesku maramu i kleknuo na koljena u bogomoljnom spokoju. Večerima bi zapalio vatru kraj mora, kuhao pilav[26] s mokrom rižom, koji je ostao na brodici i spremao se provesti čak i noć uz čamac, no Mehmed ga je pozvao u kavanu. Ondje je samo jednom godišnje – kada bi nahrupili kupci vinove loze – bilo teško pronaći mjesto, no sada je slobodno i prostrano.

U kavani je bilo udobno. Džepar je drijemao kraj peći na kojoj je visjela blještava posuda, a u peći drijemala je i tinjala vatra. Mehmed je brata budio povikom: „Kave!" – Džepar se stresao, skočio na noge i zgrabio mijeh kako bi raspirio vatru. Plamen u peći plamtio je, prskao iskrama i sijevao po mjedenoj posudi, a kućom se širila mirisna para svježe kave. Pod stropom zujale su muhe. Za stolovima, na širokim, presvučenim svilenom tkaninom[27] klupama, sjedili su Tatari; za jednim stolom igrali su igre s kockama; za drugim – kartali i posvuda su stajali mali fildžani s crnom kave. Kavana je bila srce sela, mjesto na kojem su se skupljali svi interesi ljudstva, sve ono za što su živjeli ljudi na kamenu. Ondje su odsjedali sami važni gosti. Stari strogi mula Hasan, u čalmi i dugoj halji što visjela je na njegovom koščatom tijelu poput vreće. Bio je taman i tvrdoglav kao magarac i zbog toga su ga svi poštovali. Bio je ovdje i Nurla-efendija, bogataš, imao je crveno-žutu kravu, pletenu arabu i par bivola; a također i imućni *juzbaš* (satnik), vlasnik jedinog konja u cijelome selu. Svi su oni bili rodbina, kao i cijelo stanovništvo toga malenog napuštenog sela, iako ih to nije spriječilo da se podijele u dva neprijateljska tabora. Uzrok neprijateljstva krio se u malenom izvoru koji se nalazio ispod stijene i protjecao točno po sredini sela, među tatarskim vrtovima. Jedino je ta voda davala život svemu što raslo je na kamenu i kada bi ju jedna polovica sela puštala u svoje vrtove, drugu je boljelo srce dok su gledali kako im od sunca i kamena vene luk. Dvije najbogatije i najutjecajnije osobe u selu imale su vrtove na različitim stranama toka – Nurla na desnoj, *juzbaš* na lijevoj. I kada je potonji puštao vodu na svoju zemlju, Nurla je zaustavljao tok poviše, odvodio ga do sebe i davao vodu svome dijelu naselja. To je izazivalo bijes kod svih lijevoobalnih, i oni su, zaboravljajući na sve rodbinske veze, branili život svoga luka

[26] *Pilav* (*tur.*) – jelo od riže, često se poslužuje s kuhanim mesom, ribom ili povrćem. (op.prev.)
[27] *Kytajka* (ukr. *китайка*) – debela, uglavnom plava svilena tkanina koju su uvozili iz Kine; pamučna tkanina koja se proizvodila u Rusiji (op. prev.)

i razbijali jedan drugome glavu. Nurla i *juzbaš* stajali su na čelu zaraćenih strana, međutim *juzbaševa* strana kao da je prevladavala jer je na njoj bio mula Hasan. To se neprijateljstvo primjećivalo i u kavani – kada su Nurlini pristaše igrali igre s kockama, *juzbaševi* su ih gledali s prijezirom i sjedali kartati. U jednome su se neprijatelji slagali – svi su pili kavu. Mehmed koji nije imao vrt i koji je kao trgovac stajao iznad partijskih svađa, šepao je od Nurle do *juzbaša,* ušutkavao ih i mirio. Njegovo glatko lice i obrijana glava sjali su poput oguljenog ovna, a u lukavim, vječito crvenim očima, titrao je nemirni plamen. Uvijek je nečime bio zauzet, stalno je o nečemu razmišljao, prisjećao se, računao i svako malo trčao u trgovinu, u podrum, pa natrag do gostiju. Ponekad bi istrčao iz kavane, pogledao gore prema ravnom krovu i zvao:

„Fatma!..“

I tada je iz njegova doma, koji se podizao nad kavanom, izlazila, poput sjene, žena zavijena u maramu i tiho prelazila po krovu do samoga ruba.

On joj je bacao gore prazne vreće ili naređivao nešto oštrim, škripavim glasom, kratko i odrješito, kao gospodar sluškinji – i sjena je nestajala jednako neprimjetno kako bi se i pojavila.

Alija ju je jednom vidio. Stajao je kraj kavane i promatrao kako tiho koračaju žute papuče po kamenim stepenicama što su spajale Mehmedovu kuću sa zemljom, a svijetlozelena feredža naborano je padala po vitkog figuri od glave sve do crvenih dimija. Spuštala se tiho, polagano, noseći u jednoj ruci prazan vrč, a drugom pridržavajući feredžu na način da joj je stranac mogao vidjeti samo velike duguljaste crne oči, izražajne kao u gorske srne. Zaustavila je oči na Aliji, odmah spustila pogled i prošla dalje tiho i mirno kao egipatska svećenica.

Aliji se učinilo kao da su te oči zaronile u njegovo srce i on ih je ponio sa sobom.

Kraj mora, popravljajući čamac i pjevušeći svoje snene pjesme, gledao je u te oči. Vidio ih je posvuda – i u prozirnom poput stakla i zvučnom poput stakla valu, i na vrelom, blještavom na suncu kamenu. Gledali su ga čak i iz fildžana s crnom kavom. Češće je pogledavao prema selu i često na kavani, pod usamljenim stablom, vidio nejasnu figuru žene okrenutu prema moru, koja kao da je tragala za svojim očima.

U selu su se brzo navikli na Aliju. Djevojke su, vraćajući se sa česme, kao slučajno otkrivale lica dolazeći ususret naočitom Turčinu, potom crvenjele, hodale brže i došaptavale se među sobom. Muškoj omladini dopadala se njegova vesela osobnost. U ljetnim večerima, tako tihim i svježim, kada zvijezde stajale su visoko nad zemljom, a mjesec nad morem, Alija je vadio svoju zurlu donesenu iz Smirne, smještao se pod

kavanom ili negdje drugdje i razgovarao s rodnim krajem, tužnim srcedrapajućim zvukovima. Zurla je okupila mladež, mušku, naravno. Oni su razumjeli pjesmu Istoka i ubrzo je u sjeni kamenih kuća, protkanoj plavim svjetlom, počinjala zabava. Zurla je ponavljala jedan te isti zvuk – monoton, bezizražajan, beskrajan. Čim je pjesma zacvrkutala, postajalo im je slabo, počinjalo ih je stezati oko srca i ošamućeni Tatari pridruživali su se stihovima pjesme:

„O-la-la… o-na-na…“

S jedne strane drijemao je tajni svijet crnih velebnih planina, a s druge – leglo je dolje mirno more i uzdisalo kroz san poput malog djeteta, i zlatna staza treperila je pod mjesecom…

„O-la-la… o-na-na…“

Oni koji su promatrali odozgo, iz svojih kamenitih gnijezda, vidjeli su ponekad ispruženu ruku kako se nazire na mjesečevoj svjetlosti, ili ramena koja su podrhtavala za plesa i slušali jednoličan, dosadan pripjev uz zurlu:

„O-la-la… o-na-na…“

Fatma je također slušala.

Bila je s planina. Iz dalekog planinskog sela gdje živjeli su drugi ljudi, gdje bili su njihovi običaji – gdje ostale su prijateljice. Ondje nije bilo mora. Došao je mesar, platio ocu više nego što su mogli dati mladići iz njihova sela, i uzeo je sebi. Odvratan, grub, tuđ – kao svi ljudi ovdje, kao ovaj kraj. Ovdje nema rodbine, nema prijateljica, nema bliskih ljudi, ovo je kraj svijeta, nema čak ni puteva odavde…

„O-la-la… o-na-na…“

Nema čak ni puteva, jer kada se more razbjesni, uzima jedinu priobalnu stazu… Ovdje je samo more, posvuda more. Ujutro zaslijepljuje oči njegovo plavetnilo, danju se talasa zeleni val, a noću ono uzdiše poput slabog čovjeka… Po lijepom vremenu nervira svojim spokojem, po nevremenu pljuje na obalu, i udara, reve poput zvjeri i ne da spavati… Čak se i u kuću penje njegov oštar duh od kojega postaje muka… Ne možeš mu pobjeći, ne možeš se sakriti… posvuda je, gleda u nju… Ponekad je razdraženo – pokrije se bijelom, poput snijega na planinama maglom; čini se kao da ga nema, iščezlo je, a pod maglom još uvijek udara, jauče, uzdiše… Evo, kao sad, o!

„Bu-uh!.. bu-uh!.. bu-uh!..“

„O-la-la… o-na-na…“

…Udara pod maglom poput djeteta u pelenama, a onda ih skida sa sebe… Penju se gore dugački, iskidani komadići magle, lijepe se za džamiju, obavijaju selo, penju se u kuću, talože se na srcu, ne vidi se čak ni sunce… I evo sada… evo sada…

„O-la-la… o-na-na…“

…Sada ona često izlazi na krov kavane, naslanja se na stablo i gleda u more… Ne, ne traži ona more, ona gleda za crvenom maramom na glavi stranca, kao da se nada da će ugledati njegove oči – velike, crne, plamteće, o kojima sanja… Ondje, na pijesku, kraj mora, procvao je njen omiljeni cvijet – planinski šafran…

„O-la-la.. o-na-na…“

Zvijezde vise nad zemljom, mjesec – nad morem…

. . . . . .

„Izdaleka si?“

Alija je zadrhtao. Glas je dopirao odozgo, s krova, i Alija je podigao oči prema gore.

Fatma je stajala pod drvetom, a njegova sjena pokrivala je Aliju. Zarumenio se i promucao:

„Iz… iz… Smirne… daleko odavde…“

„Ja sam s planina.“

Tišina.

Krv mu je pulsirala u glavi, poput morskog vala, a oči zarobila mu je Tatarka i nije ih puštala iz svojih.

„Kako si završio ovdje? Tužno ti je ovdje?“

„Siromašan sam – ni zvijezde na nebu, ni stabla na zemlji… zarađujem.

„Čula sam kako sviraš…“

Tišina.

„Veselo… Kod nas u planinama također je veselo… ima glazbe, veselih djevojaka… nema mora kod nas… A kod vas?“

„Nema u blizini.“

„*Yöktur*?[28] I ti ne čuješ u kući kako ono diše?“

„Ne. Kod nas je umjesto mora pijesak… Vjetar nosi vrući pijesak i rastu planine poput devinih grba… Kod nas…“

„Pst!..“

[28] Nema?

Kao slučajno izvadila je ispod feredže bijelo, njegovano lice i stavila prst s namazanim noktom na pune rumene usne.

Naokolo je bilo pusto. Plavo, poput drugoga neba, promatralo ih je more, i jedino je pokraj džamije prolazila neka ženska pojava.

„*Hanım*[29], zar se ne bojiš razgovarati sa mnom? Što bi Mehmed učinio da nas vidi?“

„Što poželi…“

„Ubio bi nas da vidi.“

„Kako on poželi…“

* * *

Sunce još nije bilo vidljivo, iako su se neki vrhovi *jajle*[30] već crvenili. Tamne stijene izgledale su tmurno, a more je ležalo dolje pod sivim prekrivačem sna. Nurla se spuštao s pašnjaka i gotovo da je trčao sa svojim bivolima. Žurio se, bio je toliko pozoran da nije primjećivao čak ni kako je busen svježe trave padao iz arabe po leđima bivola i rasipao se po cesti. Visoki je kotač, zapevši o kamen, bacio u zrak pletenu arabu. Crni snažni bivoli, vrteći obrasle grbe i velike glave, skrenuli su u selo prema svom dvorištu, ali Nurla je došao k sebi, skrenuo ih u drugu stranu i zaustavio se točno pred kavanom. Znao je da Mehmed tamo spava i snažno je otvorio vrata.

„Mehmede, Mehmede! *Munda gel!*[31]“

Sneni Mehmed skočio je na noge i protrljao oči.

„Mehmede! Gdje je Alija?“ – pitao je Nurla.

„Alija… Alija… tu je negdje…“ – prešao je pogledom po praznim klupama.

„Gdje je Fatma?“

„Fatma?.. Fatma spava…“

„U planinama su.“

Mehmed je zabezeknuto pogledao Nurlu, mirno je prošao kroz kavanu i pogledao van. Na cesti su stajali bivoli posuti travom, a prva zraka sunca padala je na more.

Mehmed se vratio k Nurli.

„Što hoćeš ti?“

[29] Gazdarica, gospođa.
[30] *Jajla* (ukr. *яйла*) – ravni plato Krimskih planina koji se koristi kao ljetni pašnjak (op. prev.)
[31] Dođi ovamo!

„Ti nisi normalan… Kažem ti da je tvoja žena pobjegla s *dangalakom*, vidio sam ih u planinama dok sam se vraćao s pašnjaka.

Mehmed je pogledao prema gore. Poslušavši Nurlu, odgurnuo ga je, izletio je iz kuće i šepajući se po stubama popeo gore. Obišao je sve sobe i izletio na krov kavane. Sada je zaista bio lud.

„Osma-ane!“ – viknuo je promuklim glasom, prinoseći dlanove ustima. „Sa-ali! Džepare! Bekir! *Munda ge-el!* – okretao se na sve strane i pozivao, kao za vrijeme požara: „Huse-ine! Musta-fa-a-a!“

Tatari su ustajali i pojavljivali se na ravnim krovovima.

Istovremeno je Nurla pomagao odozdo:

„Has-ane! Mahmu-ude! Zekerij-a-a!“ – luđački je vikao.

Alarm je letio nad selom, penjao se gore do vrhova kuća, otkotrljao se dolje, skakao s krova na krov i okupljao narod. Crveni fesovi pojavljivali su se odasvud i vijugavim i strmim stazama skupljali se u kavani.

Nurla je objasnio što se dogodilo.

Mehmed, crven i odsutan, šutke je razrogačenim očima promatrao gomilu. Naposljetku je otrčao do ruba krova i skočio dolje spretno i lako, poput mačke.

Tatari su žamorili. Sve te rođake, što još jučer su jedan drugome razbijali glavu u svađi za vodu, ujedinjavao je sada osjećaj izdaje. U pitanju nije bila samo Mehmedova čast, već čast cijele obitelji. Neki ubogi, podli *dangalak,* najmljenik i pridošlica. Nečuveno. I kada je Mehmed iznio iz kuće dugački nož, kojim je klao ovce, bljesnuvši njime na suncu i čvrsto zaglavivši ga za pojas – obitelj je bila spremna.

„Vodi!“

Nurla je krenuo naprijed, za njim, oslanjajući se na desnu nogu, žurio je mesar i vodio za sobom dugačak niz ogorčenih i revnosnih rođaka.

Sunce se već pokazalo i žarilo je kamen. Tatari su se penjali gore dobro im poznatom stazom, poredavši se u liniju poput putujućih mrava. Prednji su šutjeli, jedino su otraga u redu, susjedi razmjenjivali riječi. Nurla je koračao poput psa goniča koji već njuši plijen. Mehmed, crven i zguren, uočljivije je šepao. Iako je još bilo rano, sive gomile kamenja užarile su se već kao dno peći. Po njihovim golim ispupčenim padinama, što okruglim poput divovskih šatora, što oštrim poput vrhova prokletih valova, prostirala se otrovna mlječika mesnatog lišća, a niže, tamo k moru, spuznuo se niz plavkaste grudi kamenja svijetlozeleni trnoviti kapar. Uska staza, jedva primjetna, poput traga divlje zvijeri, iščezavala je s vremena na vrijeme usred stjenovite pustinje ili se skrivala pod izbočinom

stijene. Ondje je bilo vlažno i hladno i Tatari su skidali fesove kako bi osvježili ogoljene glave. Odatle su ponovno stupali u peć – vruću, zagušljivu, sivu i okupanu zaslepljujućim suncem. Tvrdoglavo su se penjali na planinu, nagnuvši se torzom malčice naprijed, lagano se ljuljajući na zakrivljenim tatarskim nogama ili su zaobilazili uske i crne ponore grebući ramenom po oštroj padini stijene i hodajući uz rub ponora sa sigurnošću planinskih mula. I što su dalje išli, što im je teže bilo zaobilaziti prepreke, što ih je jače žarilo sunce odozgo, a kamen odozdo, to se više predanost odražavala na njihovim crvenim znojnim licima, to im je snažnije iz čela izbijala žestina. Duh tih divljih, jalovih, golih stijena, što noću su umirale, a danju bile tople kao tijelo, obujmio je duše prevarenih, i oni su išli braniti svoju čast i svoje pravo nesalomljivošću surove *jajle*. Hitali su. Morali su zaustaviti bjegunce da se ne domognu susjednog sela Suakua i ne pobjegnu morem. Istina, i Alija i Fatma bili su stranci ovdje, nisu poznavali puteve i lako su se mogli izgubiti u njihovom labirintu – i na to je računala potjera. Međutim, iako je do Suakua ostalo još malo, nigdje nikoga nije bilo. Bilo je zagušljivo, jer ovdje, u planini, nije dopirao vlažni morski vjetar na koji su navikli na obali. Kada su se spuštali u ponor ili penjali na planinu, sitni bodljikavi kamenčići mrvili su im se pod nogama – i to ih je ljutilo, znojne, umorne i srdite – nisu pronalazili ono što su tražili, a u međuvremenu je svatko od njih u selu napustio neki posao. Oni posljednji nakratko su se zaustavili. Stoga se Mehmed probio naprijed, zamagljenog vida i razuma poput razbjesnjelog jarca, šepajući se podizao i spuštao poput morskog vala. Počeli su gubiti nadu. Nurla je zakasnio, to je bilo očito. Ipak, išli su. Nekoliko im je puta odozgora bljesnuo sivi pijesak naborane obale Suakua i nestajao. Odjednom je Zekerija, jedan od prednjih, rekao da zašute i zaustavio se. Svi su pogledali u njega, a on, ne izustivši ni riječ, ispružio je ruku i pokazao na visoki kameni rt koji se pruža u more. Ondje, iza stijene, na trenutak je bljesnula crvena marama i nestala. Svima je zaigralo srce, a Mehmed je tihim glasom riknuo. Pogledali su se, a jedna misao prošla im je kroz glavu – kada bi uspjeli natjerati Aliju na hrid mogli bi ga ondje lako uhvatiti. Nurla je već imao plan; stavio je prst na usta i kada su se svi utišali, podijelio ih je u tri skupine koje su trebale okružiti rt sa tri strane; s četvrte je strane stijena oštro padala u more. Svi su postali oprezni kao u lovu, jedino je Mehmed kipio i progurao se naprijed, strijeljajući pohlepnim okom stijenu. I evo virnuo je iza kamenja krajičak zelene feredže, a za njom se na planinu penjao, kao da je izrastao iz stijene, vitki *dangalak*. Fatma je išla naprijed – zelena, kao proljetni grm, a Alija, na svojim dugim nogama, tijesno obavijenim žutim nogavicama, u plavoj jakni i s crvenom maramom, visok i gibak kao

mladi čempres, činio se divom naspram mora. Kada su stali na vrh, s priobalnih stijena poletjelo je jato morskih ptica i prekrilo plavetnilo mora drhtavom mrežom krila.

Alija se očigledno izgubio i savjetovao se s Fatmom. Zabrinuto su pogledavali liticu, tražili stazu. U daljini se nazirao mirni zaljev Suakua.

Odjednom se Fatma prestravila i kriknula. Feredža je skliznula s njene glave i pala, s užasom su joj oči uronile u krvlju nalivene bjeloočnice muža koje su ju promatrale iza kamena. Alija se okrenuo i u tom su se trenutku sa svih strana na stijenu popeli, hvatajući se rukama i nogama za oštro kamenje, i Zekerija i Džepar i Mustafa – svi koji slušali su njegovu glazbu i pili kavu s njime. Više nisu šutjeli; iz njihovih je grudiju, zajedno s vrelim dahom, izletio val pomiješanih zvukova usmjerenih prema bjeguncima. Nisu imali kamo pobjeći. Alija se uspravio, upro nogama o kamen, stavio ruku na kratki nož i čekao. Iz njegovog lijepog lica, blijedog i ponosnog, izbijala je hrabrost mladog orla. Istovremeno, iza njega, nad liticom, poput galeba, vrpoljila se Fatma. S jedne strane bilo je mrsko more, a s druge – još mrži, nepodnošljivi mesar. Vidjela je njegove pomahnitale oči, ružna plava usta, kratku nogu i oštar mesarski nož kojim je klao ovce. Njena duša preletjela je preko planina. Rodno selo. Zavezane oči. Glazba svira, a mesar ju odvodi odatle prema moru, kao ovcu na klanje. Očajnim je pokretom sklopila oči i izgubila ravnotežu. Plava haljina u žutilu polumjeseca nagnula se i nestala usred krika uplašenih galebova…

Tatari su bili zaprepašteni – ova jednostavna i iznenadna smrt odvratila ih je od Alije. Alija nije vidio što se dogodilo iza njegovih leđa. Poput vuka, prelazio je očima naokolo, čudeći se što čekaju. Zar se boje? Gledao je pred sobom sjaj grabežljivih očiju, crvena i usredotočena lica, raširene nosnice i bijele zube – i sav taj val bijesa iznenada je skočio na njega, poput udara morskog vala. Alija se obranio. Probo je Nurli ruku i porezao Osmana, a u tom su ga trenutku oborili s nogu i dok je padao vidio je kako Mehmed podiže nož nad njime i zabija mu ga u rebra. Iako su Alijine grudi već prestale disati, a lijepo lice postalo je mirno – Mehmed ga je rastrojenošću smrtno uvrijeđenoga i ravnodušnošću mesara ubadao gdje je stigao.

Stvar je bila završena, čast obitelji spašena je sramote. Na kamenu, pod nogama, ležalo je tijelo *dangalaka*, a kraj njega – zgažena i rastrgana feredža.

Mehmed je bio pijan. Teturao je na krivim nogama i mahao rukama, njegovi pokreti bili su besmisleni i suvišni. Odgurnuvši znatiželjnike koji gužvali su se nad truplom, uhvatio je Aliju za nogu i lagano krenuo. Svi su ga slijedili. I dok su se vraćali tim istim stazama, spuštajući se dolje te penjući se na planinu, bujna Alijina glava s licem

Ganimeda[32] udarala je od oštro kamenje i krvarila. Poskakivala je ponekad na neravnim mjestima i tada se činilo kao da se Alija slaže s nečime i govori: „Da, da…“

Tatari su išli za njim i psovali.

Kada je procesija stupila naposljetku u selo, svi ravni krovovi bili su prekriveni raznobojnim masama žena i djece, i izgledali su poput Semiramidinih vrtova.

Stotine znatiželjnih očiju pratili su procesiju sve do mora. Ondje na pijesku, gotovo bijelom od podnevnog sunca, stajala je, lagano nakrivljena, crna barkasa, poput bačenog u oluju dupina s probodenim bokom. Nježan plavi val, čist i topao poput grudiju djevojke, bacao je na obalu pjenastu čipku. More se sjedinjavalo sa suncem u radostan osmijeh što je sezao tamo daleko, preko tatarskih sela, preko vrtova i crnih šuma – sve do sivih zagrijanih prostranstava *jajle*.

Sve se smiješilo.

Bez riječi, bez dogovora, Tatari su podigli Alijino tijelo, stavili ga u čamac i uz uznemirujuće krikove žena, što dopirali su iz sela, s ravnih krovova, poput zavijanja uplašenih galebova – složno gurnuli čamac u more. Strugnuo je čamac po kamenju, zapljusnuo je val, zaljuljala se na njemu barkasa i stala.

Ona je stajala, a val se igrao oko nje, zapljuskujući bokove, prskao pjenom i potiho, jedva primjetno odnosila ju u more.

Alija je plovio ususret Fatmi…

Siječanj, 1902. g.

[32] Ganimed (grč. *Γανυμήδης, Ganymḗdês*) – u grčkoj mitologiji bio je sin kralja Troje; zbog svoje neobične ljepote Zeus (ili bogovi) odniješe ga na Olimp prerušena u orla da im služi kao vinotoča. (HJP) (op. prev.)

4. Транслатологічний аналіз перекладених творів

Четвертий розділ присвячено питанню збереження при перекладі на хорватську мову індивідуального авторського стилю М. Коцюбинського. Аналіз індивідуального стилю письменника показав, що М. Коцюбинський в описах природи часто вдається до використання тропів (метафор і персоніфікацій), використовує кольори для живописання дійсності, вживає чимало слів іншомовного походження, фразеологізмів, звуконаслідування, а також односкладні речення. Способи перекладу і труднощі, що виникали при перекладі на хорватську мову виражально-зображальних стилістично маркованих засобів як елементів ідіостилю М. Коцюбинського представлено в підрозділах.

4.1. Переклад персоніфікацій в описах природи

Персоніфікація – „(лат. *persona* „особа“ та *facio* „роблю“) – троп, побудований на наділенні предметів, явищ природи та абстрактних понять рисами людини.“ (Пономарів, О., 2000:45) Отже, персоніфікація різновид метафори, в українській мові ще називається уособлення чи одухотворення. Твори М. Коцюбинського насичені метафорами, які автор використовує при змалюванні пейзажів. Природа у творах письменника оживлена, і вона діє разом із людьми.

1. (зелена хвиля) „В годину дратує своїм спокоєм, в негоду плює на берег, і б'ється, і реве, як звір, і не дає спати…“ („На камені“, с. 133).	1. (zeleni val) Po lijepom vremenu nervira svojim spokojem, po nevremenu pljuje na obalu, i udara, reve poput zvijeri i ne da spavati…
2. „…сонце! я тобі вдячний. Ти сієш у мою душу золотий засів – хто знає, що вийде з того насіння?“ („Intermezzo“, с. 205).	2. …sunce, zahvalan sam ti. Posijalo si u moju dušu zlatno sjeme – tko zna što li će iz njega proklijati?
5. „Я знаю – то тривога. Вона держить у своїх обіймах навіть хатнє повітря, й так хочеться вибитись з-під її гніту,	5. Znam – to je nemir. Drži on u svome naručju čak i zrak u kući, i želim se osloboditi njegova jarma, izići iz kuće i skinuti ga sa sebe!..

вийти з дому і скинути її з себе!..“ („Цвіт яблуні“, с. 140).

6.„Вода при березі починала каламутитись і жовкнути; разом з піском хвиля викидала зо дна моря на берег каміння і, тікаючи назад, волокла їх по дну з таким гуркотом, наче там щось велике скреготало зубами й гарчало („На камені“, с. 128).

6. Voda na obali počinjala se mutiti i žutjeti; val je zajedno s pijeskom izbacivao kamenje s morskog dna na obalu i, bježeći natrag, vukao ih po dnu s takvom škripom da se činilo kao da nešto veliko ondje škrguće zubima i reži.

4.2. Колір як елемент ідіостилю М. Коцюбинського при перекладі на хорватську

Особливого значення М. Коцюбинський надає кольорам в новелі „На камені“: сірий – колір світу й життя, що оточує головних героїв; зелений і червоний – кольори Алі й Фатьми, які уособлюють повноту життя.[33] Також у цьому творі письменник дуже часто використовує блакитні тони, щоб підкреслити контраст моря і неба з навколишнім гірським рельєфом. Використання зорових образів не лише характеристикою імпресіонізму у творі, а й індивідуального авторського стилю М. Коцюбинського.

1. „Він стояв коло кав’ярні і стежив, як тихо ступали *жовті* патинки по кам'яних сходах, що єднали Меметову хату з землею, а *ясно-зелене* фередже складками спадало по стрункій фігурі од голови аж до *червоних* шароварів“ („На камені“, с. 131).

1. Stajao je kraj kavane i promatrao kako tiho koračaju *žute* papuče po kamenim stepenicama što su spajale Mehmedovu kuću sa zemljom, a *svijetlozelena* feredža naborano je padala po vitkog figuri od glave sve do *crvenih* dimija.

[33] Dovidka.biz.ua, https://dovidka.biz.ua/na-kameni-kotsyubinskiy-analiz/ (31.07.2020)

2. „Його стрункa фігура в вузьких *жовтих* штанях та *синій* куртці, здоровий, засмалений морським вітром вид та *червона* хустка на голові прегарно одбивались на тлі *блакитного* моря“ („На камені“, с. 127).

2. Njegova vitka figura u uskim *žutim* hlačama i *plavoj* jakni, zdravo, potamnjelo od morskog vjetra lice i *crvena* marama na glavi prelijepo su se odražavali na površini *plavoga* mora.

3. „В одчинені вікна й двері на довгу, з колонками, веранду так і перлась ясна *блакить* моря, в нескінченність продовжена *блакитним* небом. Навіть душне повітря літньої днини приймало м'які *синяві* тони, в яких танули й розпливались контури далеких прибережних гір“ („На камені“, с. 126).

3. Kroz otvorene prozore i vrata na dugačkoj verandi sa stubovima ulazilo je svjetlucavo *plavetnilo* mora – produženo u beskrajnost *plavim* nebom. Čak je i zagušljivi zrak ljetnoga dana poprimao nježne *plavkaste* tonove u kojima su se rastapali i razlijevali obrisi dalekih priobalnih planina.

4. „Сонце часом спускало з-за хмар у імлу, на дно долини, скісні пасма *золотих* ниток – і вони перетинали *рожеві* скелі, *сині* ліси, *чорні* важкі шатра та засвічували вогні на гострих шпилях“ („На камені“, с. 129).

4. Sunce se katkad spuštalo iza oblaka u maglu, na dno doline – kosa klupka *zlatnih* niti prelazila su preko *ružičastih* stijena, *plavih* šuma, *crnih* teških šatora i palila vatre na oštrim vrhovima.

У творі „Цвіт яблуні“ письменник використовує контрасти світла й тіней, щоб детально показати роздвоєння людської душі, почуття батька й митця, перебування свідомості між двома світами – реальним та ірреальним, світлом і темрявою, жахом і радістю. Два світи – це своєрідні два поверхи у свідомості головного героя, які зображенні зовсім протилежними кольорами:

1. „Моя лампа під широким картоновим абажуром ділить хату на два поверхи – вгорі *темний*, похмурий, важкий, під ним – залитий *світлом*, із

1. Moja svjetiljka pod širokim kartonskim sjenilom dijeli kuću na dva kata – gornji je *taman*, mračan, težak; ispod njega je kat

ясними блисками і з сіткою тіней“ („Цвіт яблуні“, с. 140).	okupan *svjetlom,* s jasnim sjajem i mrežom sjena.

Пейзаж, тобто природа, має особливу роль у творі „Intermezzo“. Щоб описати небо, сонце, поля як символи необмеженості та прагнення свободи, письменник використовує широкий спектр кольорів. Барви використовує, щоб підкреслити стан душі головного героя, тому у першій частині твору все описано в темних тонах; а в другій частині твору краса природи описується яскравими кольорами.

1. „Десять *чорних* кімнат, налитих пітьмою по самі вінця“ („Intermezzo“, с. 200).	1. Deset *crnih* prostorija dupkom ispunjenih tamom.
2. „Я чую твердість і форму затоплених на дні *чорної* пітьми меблів і скрип помосту під їх вагою“ („Intermezzo“, с. 200).	2. Osjećam tvrdoću i oblik namještaja potopljenog na dnu *crne* tame i čujem škripu poda pod njegovom težinom.
3. „Я тепер маю окремий світ, він наче перлова скойка: стулились краями дві половини – одна *зелена*, друга *блакитна* – й замкнули у собі сонце, немов перлину.“ („Intermezzo“, с. 200).	3. Sada imam zaseban svijet. On je poput biserne školjke; spojile su se krajevima dvije polovice – jedna *zelena,* druga *plava* – i skrile u sebe sunce, poput bisera.

4.3. Переклад слів іншомовного походження

У творах М. Коцюбинського можна знайти різні слова іншомовного походження (варваризми) – молдованізми, тюркізми (наприклад: *дангалак, фередже, йогтер, ханим*) та гебраїзми. Варваризми – іншомовні або створені за іншомовним зразком слова чи звороти, „що іноді вводяться в <…> текст для надання йому колориту зображуваного середовища або для посилення експресії.“ (Пономарів, О., 2000: 77) Це слова, які не повністю засвоєні українською мовою, вони не відмінюються та зберігають наголос мови, з якої походять.

1. „Поки червоний од задухи Джепар роздував у коминку жар та постукував рондельком, щоб вийшов добрий *каймак,* Мемет вдивлявся у море“ („На камені“, с. 126).

1. Dok je Džepar, zajapuren od zagušljivosti, raspirivao žar u kaminu i lupao po posudi kako bi *kajmak*[34] ispao dobar – Mehmed je gledao u more.

2. „При цій казковій панорамі татарське село здавалось грудою дикого каміння, і тільки рядок стрункиx дівчат, що вертали од *чішме* з високими кухлями на плечах, оживляв кам'яну пустелю“ („На камені“, с. 129).

2. Kraj ove bajkovite panorame tatarsko selo izgledalo je poput hrpe divljeg kamenja, jedino je red vitkih djevojaka, što su se vraćale sa *česme*[35] s visokim vrčevima na ramenima, oživljavao kamenitu pustoš.

3. „Вона спускалась тихо, поволі, несучи в одній руці порожній кухоль, а другою притримуючи *фередже* так, що тільки великі довгасті чорні очі, вимовні, як у гірської сарни, міг бачити сторонній“ („На камені“, с. 131-132).

3. Spuštala se tiho, polagano, noseći u jednoj ruci prazan vrč, a drugom pridržavajući *feredžu* na način da joj je stranac mogao vidjeti samo velike duguljaste crne oči, izražajne kao u gorske srne.

4. „*Йохтер?* І ти не чуєш у хаті, як воно дихає?“ („На камені“, с. 134).

4. „*Yöktur*?[36] I ti ne čuješ u kući kako ono diše?“

5. „Ти не боїшся, *ханим,* розмовляти зо мною?“ („На камені“, с. 134).

5. „*Hanım*[37], zar se ne bojiš razgovarati sa mnom?“

6. „Мемет, Мемет! *Кель мунда*!“ („На камені“, с. 135).

6. „Mehmede, Mehmede! *Munda gel!*[38]“

[34] Pjena na kavi.
[35] Izvor, vrelo, zdenac.
[36] Nema?
[37] Gazdarica, gospođa.
[38] Dođi ovamo!

У вищенаведених прикладах тюркізми при перекладі на хорватську мову було збережено. У творі „На камені“ письменник вживає їх зокрема для відтворення місцевого колориту. Велике значення для створення образу має мова персонажів, тому для підсилення впливу на читача М. Коцюбинський використовує іншомовні слова без перекладу чи пояснення таких слів. Пояснення іншомовних слів подані редакторами видання, щоб полегшити читачам розуміння твору. У випадках, коли в хорватській мові є відповідники – тюркізми (приклади 1, 2, 3), їх було використано в якості еквівалентів. За відсутності еквівалентів у хорватській мові при перекладі було використано прийом транскрипції, а пояснення у виносках перекладені на хорватську мову (приклади 4, 5, 6).

4.4. Фразеологізми

Хорватська дослідниця І. Видович Болт (2019: 345) зазначає, що у хорватському мовознавстві на виклики, з якими стикається перекладач при передачі фразеологізмів з вихідної мови на цільову, вказували хорватський англіст Владімір Івір (1985) і хорватська русистка Антіца Менац (2007), а особливу увагу проблемі перекладу фразеологізмів у новий час присвятила Наташа Павлович (2015). Переклад фразеологізмів прийнято розглядати в контексті фразеологічної еквівалентності, яка на сучасному етапі класифікується на чотири типи: 1) повна еквівалентність; 2) часткова еквівалентність; 3) семантична еквівалентність і 4) нульова еквівалентність (Čagalj 2014; Dugandžić 2019).

При перекладі на хорватську мову фразеологізмів, виявлених у вихідних текстах новел, застосовувалися наведені вище підходи:

1. „Послана на кушетці й неторкана постіль особливо *ріже око*“ („Цвіт яблуні“, с. 140).	1. Složena posteljina i netaknuta postelja osobito *bodu mi oči.*
2. „Десять чорних кімнат, налитих пітьмою *по самі вінця*“ („Intermezzo“, с. 200)	2. Deset crnih prostorija *dupkom ispunjenih* tamom.
3. „Море дедалі *втрачало спокій*“	3. More *je postajalo* sve *nemirnije*.

(„На камені“, с. 127).

4. „Татари скидали капці, закочували штани й *ставали до помочі*“ („На камені“, с. 128).	4. Tatari su skinuli papuče, podvrnuli nogavice i *priskočili u pomoć*.
5. „Зате Мемет поривався наперед з *затуманеним зором і головою*, як у роз’юшеного цапа, і, шкутильгаючи, то виростав, то опадав, як морська хвиля“ („На камені“, с. 137).	5. Stoga se Mehmed probio naprijed, *zamagljenog vida i razuma* poput razbjesnjelog jarca, šepajući se podizao i spuštao poput morskog vala.

4.5. Звуконаслідувальні слова

Труднощі виникли і при перекладі звуконаслідувань, імітацій звуків різних явищ природи (наприклад: шуму дощу, вітру, води, звукові сигнали тварин і птахів)[39]. Найбільшою проблемою при перекладі таких слів було знайти відповідники в хорватській мові. У процесі перекладу помічено, що існує помітна різниця між українською та хорватською мовами щодо слів, якими передаються різні звуки. Українська мова має значно більший арсенал звуконаслідувань, які передають звуки природи, тварин та звуки, створювані людиною і її діями. У процесі підбору хорватських еквівалентів було використано одномовні словники обох мов, значення звуконаслідувань порівнювалися і таким чином підбиралися повні або часткові відповідники:

1. „…зурна повторяла один і той самий голос, монотонний, невиразний, безконечний, як пісня *цвіркуна*, аж робилось млосно, аж починало під серцем свербіти, й запаморочені татари підхоплювали в такт пісні: – *О-ля-ля… о-на-на…*“ („На камені“, с. 132).	1. Zurla je ponavljala jedan te isti zvuk – monoton, bezizražajan, beskrajan. Čim je pjesma *zacvrkutala* postajalo im je slabo, počinjalo ih je stezati oko srca i ošamućeni Tatari pridruživali su se stihovima pjesme: „*O-la-la… o-na-na…*“

[39] Shkolyar.in.ua, http://shkolyar.in.ua/zvukonasliduvanni-slova7 (29.08.2020).

2. „*Кує* зозуля. Б'є молоточком у кришталевий великий дзвін – *ку-ку! ку-ку!* – і сіє тишу по травах. Уявляється раптом зелений двір – він вже поглинув мою кімнату, – я зскакую з ліжка і гукаю в вікно до зозулі: '*Ку-ку... ку-ку*... Добридень!..'" („Intermezzo", с. 201).	2. Kukavica *kuka*. Udara čekićem u veliko kristalno zvono – *ku-ku! ku-ku!* – i sije tišinu po travi. Zamišljam iznenada zeleno dvorište – već je upilo moju sobu – iskačem iz kreveta i vičem u prozor kukavici: *„Ku-ku… ku-ku*… Dobar dan!.."
3. „Десь збоку вогко *підпадьомкає* перепел, бренькнула в житі срібна струна *цвіркуна*" („Intermezzo", с. 205).	3. Negdje u blizini *zviždi* prepelica; *zacvrčala* je u žitu srebrna struna cvrčka.
4. „...Одна знайома дама п'ятнадцять літ слабувала на серце... трах-тарах-тах... трах-тарах;тах... Дивізія наша стояла тоді... трах-тарах-тах..." („Intermezzo", с. 199).	4. …Jedna poznata dama petnaest je godina imala problema sa srcem... *tras-tras-tras… tras-tras-tras…* Naša je divizija u tom trenutku stajala… *tras-tras-tras*…

У останьому випадку (приклад 4) ми вирішили звуконаслідування трах-тарах-тах перекласти, як *tras-tras-tras*, тому що в словнику української мови під вигуком трах-трах висловлюється наступне пояснення: „Звуконаслідування, що означає різкий, сильний шум, тріск від падіння, удару тощо" (СУМ), а найближчим відповідальником у хорватському словникові виявився вигук *tras*, значення якого наступне: „konvencionalni način pisanja i izgovor kojim se dočarava jak zvuk (pad, rušenje, zatvaranje vrata itd.)" (Hrvatski jezični portal[40]).

[40] Hjp.znanje.hr, http://hjp.znanje.hr/ (29.08.2020).

4.5. Односкладні речення

У перекладених новелах виявлено велику кількість односкладних речень. Односкладні речення – це речення з одним наявним головним членом, що не потребують поповнення другим головним членом (Шульжук 2004: 113). Письменник вживає речення такого типу, бо вони менші за обсягом, економічніші, емоційніші, ритмічніші, енергійніші, ніж двоскладні речення. Наприклад, „безособовими реченнями письменник передає неусвідомленість, невмотивованість, стихійність, загадковість, таємність дії“ (Čuturić 2010: 45). Такі конструкції М. Коцюбинський використовує для змалювання природи: „Ах, як *всього багато*: неба, сонця, веселої зелені“ (Коцюбинський 1975: 201). Ними письменник виділяє, підкреслює дію і її результат без називання виконавця.

Кілька прикладів перекладів односкладних речень на хорватську мову подаємо нижче:

1. „*Прошу* білети...“ („Intermezzo“, с. 199).	Односкладне означено-особове речення	Molim karte…
2. „*Повідчинати* вікна!“ („Intermezzo“, с. 199).	Односкладне інфінітивне речення	Treba pootvarati prozore!
3. *„Десять* чорних *кімнат*, налитих пітьмою по самі вінця“ („Intermezzo“, с. 200).	Односкладне номінативне речення	Deset crnih prostorija dupkom ispunjenih tamom.
4. „*Факт!..“* („Цвіт яблуні“, с. 145).	Односкладне номінативне речення	Činjenica!..
5. „Ще *дихає*“ („Цвіт яблуні“, с. 144).	Односкладне безособове речення	Još diše.
6. „Проте *йшли.“* („На камені“, с. 137).	Односкладне означено-особове речення	Ipak, išli su.

7. „Потому *дивлюся* на неї“ („Цвіт яблуні“, с. 146).	Односкладне означено-особове речення	Potom ju promatram.
8. „*Веди!“* („На камені“, с. 136).	Односкладне означено-особове речення	„Vodi!“
9. „В кав’ярні *було затишно*“ („На камені“, с. 130).	Односкладне безособове речення	U kavani je bilo udobno.

4.6. Переклад власних назв

Українські імена літературних героїв при перекладі було передано за допомогою транскрипції: *Катерина – Katerina, Христина – Hristina,* у той час як кримськотататрські (мусульманські) імена адаптовано відповідно до хорватської перекладацької традиції: *Фатьма – Fatma, Алі – Alija, Мемет – Mehmed, Асан – Hasan, Мамут – Mahmut, Усеїн – Husein* тощо.

При перекладі топонімів було застосовано також транскрипцію: *Smirna* (укр. Смірна) – stari naziv za današnji Izmir; grad u Turskoj.

4.7. Переклад етнографізмів

„Термін ‘етнографізм’ вживається для позначення явищ культури, предметів побуту, традицій народу щодо тієї мови, у якій вони є первинними. Вони не належать до запозиченої лексики.“ (Башук, Н. П., 2016: 12) При перекладі етнографізмів користовано гіперонімічний та контекстуальний переклад. Для гіперонімічного перекладу „характерне встановлення відношення еквівалентності між словом оригіналу, яке передає видове поняття-реалію, а також словом у мові перекладу, яке називає відповідне родове поняття і навпаки.“ (Олєнікова, Є., 2011: 257 за Виноградов В. С., 2001: 61 – 84) Наприклад: *капець – рариča*, *китайка – svilena tkanina.* „Контекстуальний переклад протистоїть терміну ‘словниковий переклад’, вказуючи таким способом, на відповідності, які слово може мати в контексті на відміну від запропонованого у словнику“ (Олєнікова, Є., 2011: 258 за Влахов С., 1986: 96 – 105), наприклад: *запаска – pregača*.

5. Висновки

Михайло Коцюбинський був і залишається одним із найоригінальніших українських прозаїків. Його творчість мала велике значення для розвитку української літератури, а його боротьба за власну мову і любов до неї відіграли значну роль у пробудженні національної свідомості українського народу. Твори письменника є яскравими прикладами імпресіоністичного стилю в українській літературі.

Твори М. Коцюбинського, який був глибоко переконаний у необхідності відкривати горизонти української літератури назустріч європейським класикам, і сам перекладав, перекладені на німецьку, французьку, шведську, чеську, польську і російську мову (Єфремов).

У повоєнні роки (1954 – 1970) у Югославії виходили друком деякі переклади творів М. Коцюбинського. А на сучасному етапі інтерес до перекладу творів українського імпресіоніста пожвавився в контексті інтенсифікації міжкультурних українсько-хорватських зв'язків і розвитку спеціалізації з перекладознавства в рамках загребської україністики. Так, 2020 р. Філіп Баданяк в якості дипломного проекту здійснив переклад повісті „Тіні забутих предків", а переклади імпресіоністичних новел, запропоновані в цій роботі, є результатом продовження роботи над перекладами літературної спадщини великого українського письменника і представлення його творчого доробку хорватському читачеві.

У процесі перекладу новел, представлених у роботі, увага була зосереджена на адекватну передачу їх змісту, збереження індивідуального стилю письменника і рис імпресіонізму зокрема. Транслатологічний аналіз, здійснений в рамках дипломної роботи, ілюструє способи перекладу мовно-виражальних засобів, які письменник використав при написанні новел. Матеріали аналізу мають важливе значення для розробки часткової теорії перкладу на матеріалі української і хорватської мов і можуть бути використані в якості навчальних матеріалів.

6. Список використаної літератури і джерел

1. Агеєва, В. (1994) Імпресіоністична естетика Коцюбинського. *Слово й час*. № 9. – С. 9-10.
2. Башук, Н. П. (2016) Переклад безеквівалентної лексики у публіцистичних текстах. *Філологічні науки*. Книга 2 – С. 11-15
3. Гаєвська, Л. (1992) Коли обриваються пута. *Слово й час*. № 6 – С. 4-12
4. Гнідан, О. (2005) Переднє слово, у: *Історія української літератури* (2005). К.: Либідь. – С. 3-4
5. Євшан, М. Імпресіонізм в українській літературі, history.vn.ua, URL: https://history.vn.ua/pidruchniki/slonyovska-ukraine-literature-10-class-2018-profile-level/33.php (28.07.2020)
6. Єременко, О. (2005) Напрями і течії в українській літературі кінця XIX – початку XX ст., у: *Історія української літератури*. К.: Либідь. – С. 71-87
7. Єфремов, С. Перекладацька діяльність Михайла Коцюбинського. Переклади творів письменника іноземними мовами, Ridneslovo.ucoz.ua, URL: https://ridneslovo.ucoz.ua/index/perekladacka_dijalnist_kocjubinskogo/0-98 (12.09.2020)
8. Зеров, М. (2003) Пам'яті М. Коцюбинського, упор. М. Сулима. – С. 139-141
9. *Імпресіонізм як явище мистецтва* (17.11.2010), Osvita.ua, URL: https://osvita.ua/vnz/reports/culture/12096/ (27.07.2020)
10. ІУЛ (2005) – Історія української літератури. Кінець XIX – початок XX ст.: у 2 кн.: Підручник / за ред. проф. О. Д. Гнідан. – К.: Либідь, 2005, кн. 1. – С. 208-352
11. Солод, Ю. (2008) *Українська класична література. Підручник за програмою 9-10 класів*. Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Підготовчий факультет. Видання друге, виправлене, доповнене. Київ: Світло знань.
12. Ставицька, Л. (2009) Про термін ідіолект. *Українська мова*, № 4 – С. 3-17
13. Коцюбинський, М. (1975) *Твори*. Видавництво ЦК ЛКСМУ „Молодь", Київ

14. Кузнецов, Ю. Імпресіонізм в українській літературі, history.vn.ua, URL: https://history.vn.ua/pidruchniki/slonyovska-ukraine-literature-10-class-2018-profile-level/33.php (27.07.2020)
15. Левченко, О. О. (2008) Неоромантичний світ новели Михайла Коцюбинського *Intermezzo*. *Науковий вісник Миколаївського державного університету*, Випуск 22. – С. 114-117
16. *Літературний переклад,* De-lis.com.ua, URL: https://www.de-lis.com.ua/ua/services-ua/translations-ua/literary-translation/ (27.07.2020)
17. Мюллер, В., Зубков, М., Федієнко, В. (2015) *Сучасний англо-український та українсько-англійський словник*. Видання третє, виправлене та доповнене. Харків: Видавничий дім „Школа“
18. *„На камені“, Коцюбинський, аналіз,* Dovidka.biz.ua, URL: https://dovidka.biz.ua/na-kameni-kotsyubinskiy-analiz/ (31.07.2020.)
19. Олєнікова, Є. (2011) Способи перекладу безеквівалентної лексики сучасної турецької мови на основі російського та українського перекладів роману Орхана Памука „Сніг“. *Вісник Львівського університету*. Серія філологічна. Випуск 54. С. 250–261
20. Петлюра, С. (1993) Пам'яті Коцюбинського, *Петлюра С. Статті*. К. – С. 87
21. Пономарів, О. Д. (2000) *Стилістика сучасної української мови: Підручник. – 3-є вид.,перераб. та доп.* – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан.
22. Привалова, С. (2014) Особливості індивідуальної творчої манери письма Михайла Коцюбинського. *Українська література в загальноосвітній школі*, № 7-8. С. 54-56
23. Словник іншомовних слів за ред. О. С. Мельничука. 2-е видання, випр. і доп. Київ: Головна редакція „Українська радянська енциклопедія“, 1985.
24. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970-1980), URL: http://www.sum.in.ua/ – СУМ (20.07.2020)
25. *Українська мова та література, підготовка до ЗНО і не тільки*, Zno.if.ua, URL: https://zno.if.ua/?p=3480 (30.07.2020)
26. УЛ – Українська література. 10 клас (2005); Хрестоматія/ Упорядники О.І. Борзенко, М.П. Сподавець, Харків: Ранок – С. 383-394

27. Шульжук, К. Ф. (2004) *Синтаксис української мови*. Підручник. К.: Видавничий центр „Академія“
28. Anić, V. (2006) Veliki rječnik hrvatskoga jezika, Zagreb: Znanje – VRHJ
29. Čagalj, I., Svitková, M. (2014) Tipologija frazeološke ekvivalencije na primjeru hrvatskih i slovačkih frazema s ihtionimskom sastavnicom, u: *Životinje u frazeološkom ruhu* (ur. Vidović Bolt, I.), FFpress, Zagreb, str. 1-15, URL: https://pdfs.semanticscholar.org/1a32/c2e425dfeb6337453ee9c7cebe2c858f5f95.pdf?_ga=2.146867955.576472258.1592843251-1311085974.1592843251, (05.08.2020)
30. Čuturić, M. (2010). *Специфіка вживання односкладних речень у новелі М. Коцюбинського „Intermezzo“.* Sveučilište u Zagrebu: Filozofski fakultet (diplomski rad)
31. Dugandžić, A. (2019). *Somatski frazemi u hrvatskom i ukrajinskom jeziku.* Sveučilište u Zagrebu: Filozofski fakultet. (doktorski rad)
32. Fink Arsovski, Ž. (2006) *Hrvatsko-slavenski rječnik poredbenih frazema*. Zagreb: Knjigra.
33. Fuderer, T. (2011) Граматичні трансформації при художньому перекладі прози з хорватської мови на українську, у: *Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур: Пам'яті академіка Л. А. Булаховського* / О. Паламарчук. Київ: Київський університет, С. 261-275
34. Fuderer, T.; Šimičić, N. (2013) Transformacije u prijevodu pripovijetke M. Jergovića „Krađa“ s hrvatskoga jezika na ukrajinski, u: *Slavenski jezici u usporedbi s hrvatskim III.* / D. Sesar (ur.). Zagreb: FF press, str. 209-221
35. Fuderer, T.; Kovačec, P. (2016) До питання українсько-хорватської кирилично-латиничної транслітерації, u: *Slavenska filologija. Prilozi jubileju prof. em. Milenka Popovića* / Ž. Čelić; T. Fuderer (ur.). Zagreb: FF press, str. 291-302
36. Korosteljev, T. (2016) *Govor i tekst. Prijevod i titlovanje dokumentarnog filma „Povijesne veze između Ukrajinaca i Hrvata“*. Sveučilište u Zagrebu: Filozofski fakultet (diplomski rad)
37. Lujić, B. (2007) Lingvističke teorije prevođenja i novi hrvatski prijevod Biblije. U: *Bogoslovska smotra*, 77 (1). S. 59-10

38. Menac, A., Trostinska, R.I. (1993) *Hrvatsko-rusko-ukrajinski frazeološki rječnik*. Zagreb: Zavod za lingvistiku Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
39. Paščenko, Je. (1996). *Hrvatska/Ukrajina. Kulturne veze od Jadrana do Dnjepra*. Zagreb: Biblioteka Relations
40. Paščenko, Je. (2006). Kulturna baština Ukrajine. *Hrvatska revija*, IV, 2, str. 19-33.
41. Paščenko, Je. (2010). *Ukrajinsko-hrvatske književne poredbe*. Split: Književni krug.
42. Shkolyar.in.ua, http://shkolyar.in.ua/zvukonasliduvanni-slova7 (29.08.2020)
43. Slideshare.net, URL: https://www.slideshare.net/mesnyanko/ss-38019809 (31.07.2020)
44. Vidović Bolt, I. (2019) Frazemi – prevoditeljski kamen spoticanja, u: *Slavofraz 2018: Frazeologija, učenje i poučavanje*, Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet, Rijeka, str. 345-360.

SAŽETAK

U ovome su radu po prvi put predstavljeni prijevodi s ukrajinskog na hrvatski jezik triju kratkih pripovijetki izuzetnog ukrajinskog književnika M. Kocjubyns'kog – „Intermezzo", „Cvijet jabuke" i „Na kamenu". U kontekstu predstavljanja spomenutih prijevoda istaknut je utjecaj M. Kocjubyns'kog na ukrajinsku književnost i okarakteriziran njegov individualni autorski stil. U svrhu razrade teme rada priložen je kratki pregled impresionizma kao jednog od književnih pravaca koji je obilježio razdoblje modernizma u svjetskoj književnosti, također istaknute su i značajke impresionizma u ukrajinskoj književnosti. Nadalje, predstavljena je biografija i ukratko prikazan stvaralački opus književnika, analizirana su stilska obilježja prevedenih novela i istaknuta obilježja impresionizma u njima. Na samome kraju, predstavljena je translatološka analiza prevedenih djela te su istaknute poteškoće u procesu prevođenja.

KLJUČNE RIJEČI: *M. Kocjubyns'kij, impresionizam, prevoditeljstvo, prijevod, novela, „Intermezzo", „Cvijet jabuke", „Na kamenu".*

РЕЗЮМЕ

У цій роботі вперше представлено переклади з української мови на хорватську трьох коротких оповідань видатного українського письменника М. Коцюбинського – „Intermezzo“, „Цвіт яблуні“ та „На камені“. У контексті представлення зазначених перекладів висвітлено вплив М. Коцюбинського на українську літературу і схарактеризовано його індивідуальний авторський стиль. З метою розкриття теми роботи подано короткий огляд про імпресіонізм як один з літературних напрямів, який ознаменував період модернізму у світовій літературі, а також висвітлено особливості імпресіонізму в українській літературі. Крім цього, опрацьовано біографію і коротко представлено творчий доробок письменника, проаналізовано стилістичні особливості перекладених новел та наголошено на характерних для новел рисах імпресіонізму. Насамкінець, запропоновано перекладознавчий аналіз перекладів і висвітлено труднощі процесу перекладу.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: *М. Коцюбинський, імпресіонізм, перекладознавство, переклад, новела, „Intermezzo“, „Цвіт яблуні“, „На камені“*.

SUMMARY

This paper presents, for the first time, translations of three short stories by the outstanding Ukrainian author M. Kotsyubinsky – „Intermezzo“, „Tsvit Iabluni“ (The Apple Blossom) and „Na Kameni“ (On the Rock) from Ukrainian into Croatian language. In the context of the presentation of these translations, the influence of M. Kotsyubinsky on Ukrainian literature is emphasized and his individual authorial style was characterized. In order to elaborate the theme of the paper, a brief overview of Impressionism as one of the literary trends that marked the period of modernism in world literature is given, as well as peculiarities of Impressionism in Ukrainian literature. Furthermore, the biography and creative opus of the author are presented, the stylistic features of the translated short stories are analyzed and the characteristics of Impressionism in them are highlighted. Finally, a translational analysis of the translations is presented, as well as the difficulties encountered in the translation process.

KEYWORDS: *M. Kotsyubinsky, Impressionism, translational analysis, translation, short story, „Intermezzo“, „Tsvit Iabluni“ (The Apple Blossom), „Na Kameni“ (On the Rock).*